

DOMIN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.



ŠTEV. 3. LETO V.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.



V LJUBLJANI,
DNE 1. MARCIJA 1892.



TISEK
,KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.



S. M.

Epis.

Vsebina III. zvezka.

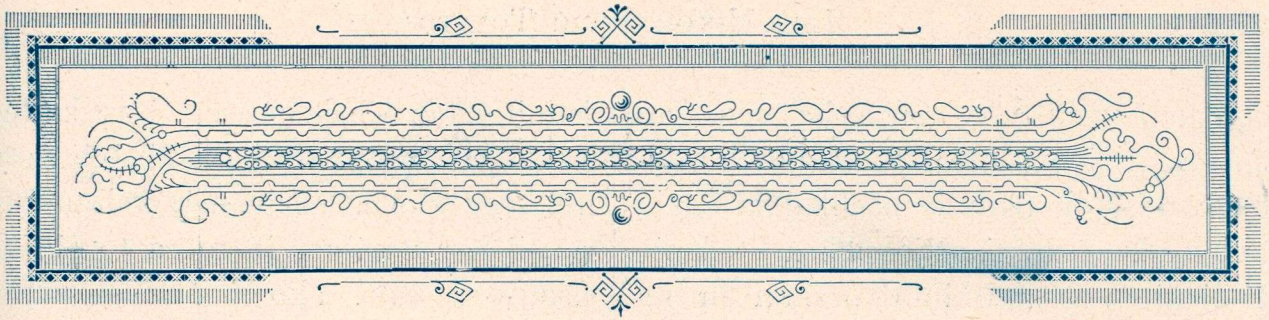
	Stran
1. Lev Nikolajevič Tolstoj. <i>Spisal Ivan P—</i>	97
2. Na tuji zemlji. V. Pozdrav Rimu. VI. <i>Zložil M. O.</i>	101
3. Ljudska osveta. Povest. <i>Spisal Podgoričan</i>	103
4. Diabolus vagabundus. (Peklenšček Potepenšček.) Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah <i>spisal Anton Hribar</i>	114
5. Pokreljeva ura. Slika. <i>Spisal Slavoljub Dobrávec</i>	115
6. Vaška pravda. Resnična povest. <i>Spisal Podgoričan</i>	117
7. Rudarske pesmi. III., IV. <i>Zložil Vladimir</i>	125
8. Iz davne prošlosti. Starinoslovne črtice o novejših izkopinah. <i>Poroča</i> <i>J. Pečnik</i>	126
9. Starec in tica. <i>Zložil Ant. Hribar</i>	129
10. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	130
11. Slovstvo	135
A. Slovensko. Knjige »družbe sv. Mohora« za l. 1891. 5. Slovenske Večernice za pouk in kratek čas. 45. zvezek. — Pekel ali Tretja reč med štirimi poslednjimi. <i>Spisal kanonik dr. I. Križanič.</i> — Povesti slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo. <i>Zbral in uredil Andrej</i> <i>Kalan.</i> — B. Hrvaško. Knjige »Matiče Hrvatske« za leto 1891. 1. Slike iz Bosne. <i>Napisao Ivan Lepušić.</i> 2. <i>Ksaver Šandor Gjal-</i> <i>ski:</i> Iz varmegjinskih dana. — Cesarizam i bizantinstvo u poviesti iztočnog razkola. <i>Napisao dr. Ivan Marković.</i> — Ruska škola. <i>Sastavio Antun Radić.</i> — Učiteljski koledar za prestupnu g. 1892. — C. Češko. Skřítek v lidovém podání staročeském. <i>Sepsal dr. Čeněk</i> <i>Zibrt.</i> — Nákras slovanského bajesloví, <i>napsal dr. Hanuš Machal.</i> — Museum. — Ottův Slovník Naučný. — Starý dluh <i>od Kaldy</i> <i>Malínského.</i> — Dějiny umění výtvarných <i>od Karla B. Mádl.</i> — D. Druga. Archiv für slavische Philologie <i>von V. Jagić.</i> — Flores medici. — Glasba. <i>Volarič:</i> Slovenske pesmi za sopran, alt, tenor in bas.	
12. Razne stvari	144
Naše slike. — Rudarske pesmi. — Fran Cegnar. — Matej Frelih. — Dr. Blaž Lorković. — Znameniti grobovi 1891.	

Slike.

1. † Dr. L. Toman, u. l. 1870. (Po fotografiji)	97
2. Angeljski most in grad v Rimu	101
3. Slovenski prodajalec kostanja na Dunaju. (Narisal J. Germ.)	105
4. Pogled na lansko jubilarno razstavo v Zagrebu. (Po foto- grafiji J. Standla.)	112
5. Novo Mesto s severno-zapadne strani. (Narisal Jos. Germ.)	113
6. Nadangelj Gabrijel. (Oznanjenje Marijino.) (Po sliki Bernatz-ovi.)	120
7. Blažena Devica Marija. (Oznanj. Marijino.) (Po sliki Bernatz-ovi.)	121
8. Starec in tica	129
9. Cerkev Božjega Groba v Jeruzalemu	136
10. Mohamedansko grobišče v Aleksandriji in Pompejev steber. (Pogled od severne strani.)	137



Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnništvo je v Marjanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“



Lev Nikolajevič Tolstoj.

(Spisal *Ivan P—.*)

(Konec.)

Povest — roman! Kolikokrat pišejo in čitajo povesti in romane, ne da bi se zavedali, kaj delajo, kaj hočejo!

Čitatelj želi navadno le zabave, prijetnosti, užitka, kratkočasje: čim več prijetnosti je užil, tem boljši se mu zdi povest ali roman. Pisatelji vedó to prav dobro, zato se trudijo večinoma za to naslado, da zanimajo, da je vse ganljivo, da dražijo ne samo čustva, ampak večkrat tudi živce. No, o tem se dá premnogo pisati, kakor da bi mogel tu vse povedati ob kratkem.

Tolstoj se ni udal takemu pisateljevanju in ni pisal povestij, romanov za samo zabavo. Njemu je povest slika ali zrcalo človeškega življenja, ali človeške zgodovine, za katero veljajo večni нравni zakoni. — V tem duhu je pisan zlasti njegov veliki roman »Vojna in mir«, ki je izšel v l. 1865. do 1868. Tolstoj je posegel globoko v zgodovino in v življenje ter oboje v obče resnično popisal, razven onih stvari in spletk, katere podtika prav po krivici katoli-

čanstvu, in kar je treba nad vse obžalovati.¹⁾

V novejšem času je za Rusijo začetek sedanjega stoletja najvažnejša dôba. Kolika nevarnost in groza ji je pretila, ko je šel proti severu Napoleon I. z ogromno vojsko! Pa tudi kako srečno in slavno so odvrnili Rusi sovražnika! Zato je ta dôba mikala pisatelja, ki si želi važnih dogodkov, raznih značajev in zanimivih oseb.

»Vojna in mir« je gotovo izmed najznamenitejših slovstvenih del vseh narodov sveta. Skoro brez uspeha bi iskali v drugih slovstvih kaj podobnega. Velikega pomena je za onega, ki hoče poznati razvoj Rusije. Ne moremo pa ob kratkem opisati, kaj je vsebina

tega dela. Zakaj jako obširno je in obsega štiri precej velike zvezke. Ta

¹⁾ Kako malo je poznal Tolstoj katoliško cerkev, pokazal je prav v tem romanu. Neka gospa (Helena grofica Bezuhova) se hoče ločiti od svojega moža. V ta namen jo dá naš pisatelj v roke nekemu jezuitu, ki jo pripravi v katoliško cerkev. Sedaj pa premišlja ta »katoličanka«, katerega drugega moža bi vzela. — Kako nerresnično je to, v katoliški veri nemogoče, vé



Dr. L. Toman, u. l. 1870.

(Po fotografiji.)

roman je velika, vsestranska slika ruskega življenja ob Napoleonovih vojskah. Pisatelj nam je naslikal ta čas z nenavadno natančnostjo, pokazal tedanje življenje v gosposkih dvoranah in na bojiščih, na ulici in v rodbini, v mestu in na kmetih; z izborna natančnostjo in pozornostjo slika veliko število oseb. Čitajoč to delo se moraš kar čuditi velikemu duhu pisateljevemu.

V tem romanu ni nobenega pravega junaka. Pisatelj nalašč ni hotel staviti nobene osebe — rekli bi — na čelo, da bi se v njej kazala usoda njegove dežele. Ne priznava nobenega junaka, temveč le ruski narod v skupnosti, nobene posamične volje, temveč neki občni ali skupni, zgodovinski zakon, skupno narodovo težnjo, kateri se vse drugo pokori. Veliko število oseb je naslikal pisatelj nenavadno podrobno, celó v malih stvareh, pa prav v tem se razodeva njih mišljenje. Predstavil nam je francoskega cesarja Napoleona I. in pokazal njegovo nadarjenost. Vendar v resnici tudi ta mož ni čisto samostojen, ampak ravna po nekem višjem zgodovinskem zakonu. Grof Peter Bezuhov izraža v tem romanu značaj ruskega naroda tedanjega časa, knez Andrej Volkonski pa svetovno izkušenega kavalirja na vrhuncu svojega življenja, sebičnega, ki hladno presojuje vse le po svojem dobičku. Prvi je v vsem omahoval, poslednji pa prišel tudi v nasprotje z lastnimi nazori. V starem Nikolaju Volkonskem je naslikan ruski aristokrat iz prejšnjih časov, ki je bil značajan, če tudi je imel mnogo slabostij. Med ženskami je Marija, sestra kneza Andreja, vzorni, Nataša pa bolj

vsak katoličan. Zato moramo obžalovati toliko neprevidnost ali pa nevednost pisateljevo, kakor tudi n. pr. izraz: »Svetih očetov družbe Jezusove«.

Op. uredn.

istiniti izraz ženskega srca. Napaka tega velikega dela pa je, da je čitatelj zaradi velikega števila oseb in raznih podrobnostij kar zmešan, in mora torej jako pazljivo čitati, ako hoče vse umeti. Roman torej ne spada med lahko berilo. Navadno ugaja čitateljem še le v drugič. To je tudi krivo, da prva francoska izdaja ni imela pravega uspeha, še le druga se je Francozom prav priljubila. Jeden izmed prvih francoskih slovstvenih zgodovinarjev se je izrazil, da je to najboljši roman, kar se jih je še kdaj pisalo. V »epilogu« še le se razvidi pravi namen tega velikega dela: pisatelj je hotel pokazati vzor nramnega in srečnega rodbinskega življenja.

Ravno isti namen, kakor »Vojna in mir«, ima tudi drugo veliko delo pisateljevo: »Ana Karenina«. V njem je združil prav za prav dva romana: v prvem opisuje ljubezen Ane Karenine in Alekseja Vronskega, v drugem pa Konstantina Levina in Kiti Ščerbacke. Oba romana pa je pisatelj združil s tem, da je Kiti sestra Darilje Oblonske, Ana pa sestra Štefana Oblonskega. Dejanje obeh romanov se godi deloma na kmetih, deloma v Moskvi in Peterburgu. V obeh je naslikano življenje tako imenovane višje družbe.

Štefan Arkadjevič Oblonski, visok ruski uradnik in plemenitaž, sprl se je s svojo soprogo, ker je imel znanje z guvernantu v hiši. Razpor je prišel tako daleč, da je soprog poklical svojo sestro Ano iz Peterburga, da ga spravi s soprogo, kar se je na videz posrečilo. V resnici pa mu je bilo srce njegove soproge Ane Karenine vendar le odtujeno. Seznanila se je kmalu z elegantnim častnikom, grofom Vronskim, kateri je šel za njo v Peterburg. Svetu se je pregrešno znanje razkrilo pri neki dirki v Krasnem Selu, ko je grof Vronski pal

s konja in se je Ana zaradi tega silno vznemirila. Žena sama je priznala to grešno znanje možu, ki jo je potem izkušal spraviti na pravo pot, ne da bi dosegel namen. Zapeljivec pa se je sramoval tega dejanja in se hotel usmrtiti. Toda kroglja ga ni dobro zadela. Odpotoval je z Ano Karenino v Italijo. Ko sta se povrnila v Rusijo, jela se je Ana kesati greha, a ni imela več dosti npravne moči, da bi se povrnila na pravo pot: vrgla se je pod kolesa železničnega vlaka. Nasproti se je pa Levin oženil s Kiti Ščerbacko in ž njo živel v srečnem zakonu večinoma na kmetih. Tolstoj je tako pokazal posledice nenravnega in nerednega, kakor tudi rednega življenja. Ta roman je zato pomenljiv, rekli bi, poučen za npravno življenje.

Poslednja leta je posebno Tolstega povest »Kreutzerjeva sonata« napravila mnogo hrupa. Zaradi te povesti so nekateri celó trdili, da je pisatelj jako bolan na umu. A dasi je v njej kaka stvar res pretirana, vendar ne kaže, da bi pisatelj ne bil premislil svojega spisa. Pisatelj je v njej hotel dokazati, da je podlaga srečnemu življenju tudi v zakonu le npravnost, zdržnost, zmernost, ne pa strast in potratnost. Obsoja ostro sedanje mehkužno življenje v boljših vrstah, razkriva rane brez obzirov, razkazuje vire, iz katerih izhaja zlo, in pojasnjuje, da današnja olika, tudi zdravništvo, jako pospešuje nenravnost. Zaradi tega si je pa nakopal pisatelj nevoljo mnogih olikancev, zlasti zdravnikov in žensk. Začeli so kričati, da hoče odpraviti zakon in uničiti človeški rod. Treba je bilo, da je sam pisatelj pojasnil svoje nazore in dodal povesti neko razlago. Iz te razvidimo, kateri so njegovi pravi nazori, posebej o veri in o zakonu.

»Socijalno vprašanje« je dandanes jako pereče. Ž njim se bavijo razni veliki duhovi. Marsikaj se je priporočalo. Naravno je torej, da se grof Tolstoj peča tudi s tem vprašanjem. Preiskaval je, kaj je vzrok revščine v velikih mestih. Prišel je do prepričanja, da je treba predrugačiti sedanje življenje, sicer ni pomoči. Sama dobrodelnost ni še dovolj. Jeden izmed glavnih vzrokov je, da se ljudstvo preveč steka v mesta, in da hoče vsakdo le lahko živeti. Ljudstvo se je preveč oddaljilo od prvotnega preprostega življenja. Razumništvo in sploh boljši stanovi pa ne morejo nič uspešnega storiti, ker so po sedanjem društvenem redu preveč oddaljeni od nižjega prebivalstva. Omikani človek ne more sam priporočati drugim, naj delajo, ko sam lenobo pase. Nižje prebivalstvo ima namreč za delo samo telesno delo in zatorej misli, da pasejo lenobo oni, ki ne delajo telesno. Zaradi tega grof Tolstoj priporoča vsem telesno delo; le tako se bodo stanovi zblížali in bodo mogli omikanci dobro vplivati na drugo prebivalstvo. On ne priznava, da ima vsakdo pravico do svojega imetka, ampak pravi, naj bi se uravnalo imetje po vzgledu prvih kristijanov. Ti so imeli vse skupno. V tem se strinja z nauki mnogih zapadnih družboslovcev. Po njegovem mnenju je denar največ kriv sedanjih neugodnih družbenih razmer. Denar je pripomogel, da so nekateri naredili druge za sužnike. Potemtakem bi bilo treba kar denar odpraviti.

Da bode čitatelj bolje umeval, omenjamo, da se nahajajo prav pri slovan-skih narodih naprave, ki so podobne onim napravam, za katere se navdušuje grof Tolstoj. Če so jele propadati, krivo je temu pač le to, da je jelo giniti preprosto življenje prejšnjih časov. V

Rusiji so se jele iz nova snovati za druge prav po načelih tega ruskega pisatelja. V njih vlada npravstveno, zdržno, preprosto življenje in ljubezen do bližnjega. Te zadruge sedaj dobro uspevajo, in ljudje v njih se čutijo srečne.

Kaj naj rečemo o verskih nazorih našega pisatelja? Tolstoj ni nasproten veri, marveč kaže njeno veliko, nepresegljivo moč za javno in zasebno življenje. Krščanska vera mu je nekako ravnilo za življenje, Kristusov nauk in vzgled sta mu najbolj vzvišeni stvari v človeški zgodovini.

A on ni bil vedno takega mišljenja. »Živel sem med svetom 55 let in v teh sem bil — razven 14—15 let prve mladosti — nihilist in sicer v pravem pomenu besede, to je, nisem imel nikake vere. Pred petimi leti (torej l. 1878.) mi je prišla vera v nauk Kristusov, in moje življenje se je mahoma predrugačilo. Nisem želel več tega, kar sem želel poprej, in česar nisem želel doslej, tega sem si želel sedaj.«

Vendar pa moramo, žal, pristaviti, da njegovo krščanstvo ni pravo krščanstvo. On si ustvarja svojo vero, krščanstvo po svojem kopitu. On se ne ozira na cerkev, katera hrani pravi nauk, ne ozira se dovolj na zgodovino, on zlasti ne pozna katoliške cerkve in njenega duha, zato tudi ne pozna prave krščanske vere. Najjasneje se vidijo njegove zmote v dostavku h »Kreutzerjevi sonati«. Prav zato, ker ne umeva duha sv. pisma, pretiruje marsikaj. Črka je vedno le mrtva.

Dale bi se omenjati mnoge zmote v njegovih naukih, mnoga nasprotja, da je namreč tukaj nekaj trdil, a drugodi zopet tajil, mnoge neresnice: toda za to bi bilo treba skoro posebnega spisa. Kdor pozna dobro vero katoliško, po-

jasni si takoj te žalostne pesnikove zmote, za manj zvedenega so pa tudi vsaj nekoliko nevarne. Škoda, da išče Tolstoj resnice pri raznih pisateljih, ki so jo le zatemnili in zamešali, ne pa pri temeljitih katoliških pisateljih.

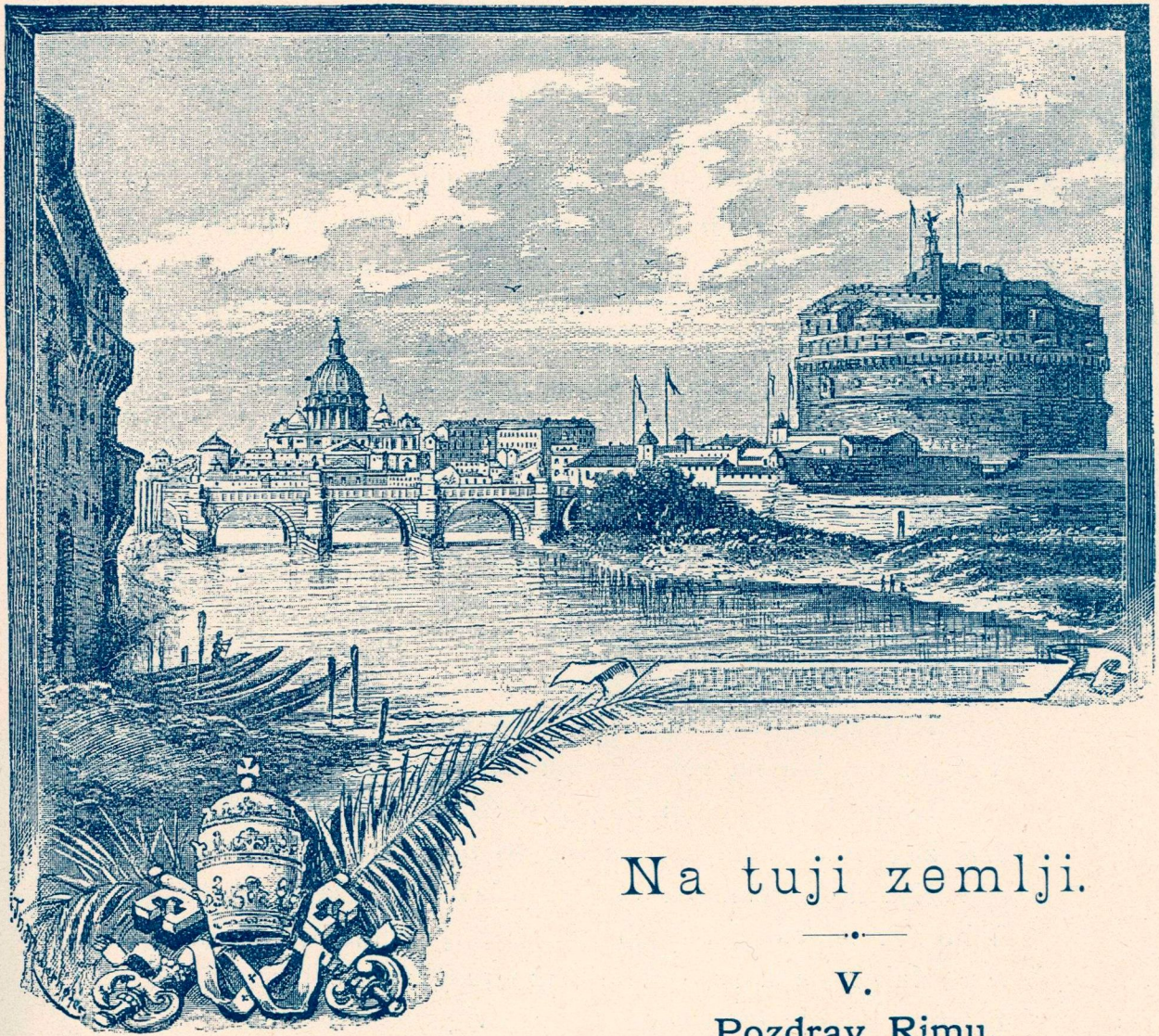
Za javno življenje mu velja načelo: »Ljubi svojega bližnjega!« Ako bi ljudje ravnali po tem načelu, bili bi vsi srečni, med narodi bi ne bilo vednega sovraštva in nasprotovanja.

Trezen in veljaven slovstvenik piše o njegovem verskem mišljenju: »Da bi pač izvrstni novelist popustil misel, kako bi neki dal krščanstvu drugo podlago, kakor jo je dal Kristus sam! Saj je krščanstvo dajalo 18 stoletij narodom srečo in jih oblaževalo. Da bi pač hotel preučevati namestu Emersona, Maksa Müllerja, Tiele-ja in drugih novopogan-skih verstvenih modroslovcev, namestu domišljij in sanj ruskih krivovercev — nauk rimsko-katoliške cerkve in pa dela krščanskih socijalnih politikov resnobno, temeljito in po pravem redu! Spoznal bi, da je bilo svetu že davno znano to, kar je pravega v njegovih »peterih Kristusovih zapovedih«, da jih torej ni bilo treba še le najti. Spoznal bi tudi, da njegovi popravki in dostavki, katere je povzel iz naukov kvakerjanov, pije-tistov in Rousseau-a, nikdar ne bodo spravili današnjega sveta na boljšo pot.«¹⁾

Dasi je marsikaj krivega v njegovih naukih, tudi nemogočega, pretiranega, vendar mu radi priznavamo, da ima dobro voljo, da se trudi za resnico, da razodeva moški značaj in ga utrjuje v čitateljih. Takih pisateljev dandanes ni mnogo, zato se Tolstoj med njimi res odlikuje.

¹⁾ A. Baumgartner v »Stimmen aus Maria Laach« 1889, str. 85, 86.





Na tuji zemlji.

v.

Pozdrav Rimu.

O Roma felix,

ceteras

Excellis orbis una pulchritudines!

Mesto, ki tisoče src obrača zaupno se ná-te,
 Čegar ime kristijan slavno izreka s častjó,
 Vere najblažje prestól, povestnice svete vršitelj,
 Stólica večna svetá, tukaj pred máno si — Rim!
 Pétrove kúpole vrh mogočno se dviga nad mesto:
 Sam je nebeški ključar mestu najbolji čuvár.
 V dalji in blizu vrsté še mnoge se kúpole síve,
 Hiš se morjé na okrog širi in krasnih palač.
 Dični krščanstva svetlík, pozdravljam te, Pétrovo mesto,
 V prsih mi pólje srcé, ná-te mi nem je pogléd! —
 Videl na poti očak prikazen je v spanju nebeško,
 Kvišku je planil iz sanj: »Svet je ta kraj in strašán!«
 Da ne pozabi ga čas, pobožno zaznámoval mesto:
 Kamen je z oljem oblit ondi postavil v spomin. —
 V tvojem naróčaju, Rim, nešteto je krajev svetejših,
 Kámor ozrè se okó, kjer se ustavi korák.

Gledali čuda na njih pradedov so tvojih očetje,
 Da ne pozabi jih vnuk, mnog jim zgradili pomník.
 Mnog jim zgradili pomník, krščanstva ponosnega priče,
 Ki občuduje jih svet prednikov vérnost hvaleč.
 Sveto ozémlje zares, kjer trudni počijem naj potnik —
 V prsih le pôlji mi čut, strmi nad mestom pogled!
 Koliko tisoč grobov pokriva svetnikov ostanke,
 Koliko dragih stopinj v zémljo je vtisnenih tod . . .
 Davne povesti povsod odpira se knjiga očesu:
 Nékdaj ohôli pagan Rimu je bil gospodar.
 Nero, Tiberij, Avrél, Domícijan — kruta imena,
 Vaš je sramotno spomín v knjigo zarisán le-tó! . . .
 Takrat si zrl, kapitol, grozovita dejanja pod sábo,
 Mnog si brezčuten tedàj vzdih mučeniški prečul.
 Koliko tàkrat krví prelilo se je kristijanske —
 Tibera kalna povej — pila si tudi jo ti!
 Pila jo zemlja je ta, in drobno goršičino zrno
 Kakor nikjer v deželàh gnalo veselo je kal.
 Vek je potekal na vek . . . obračajo v knjigi se listi —
 Kam si poganskih bogov préšla nesramna druhal?
 Kje zavetišča vam zdaj, in kje so bogata svetišča,
 Kje do krščanstva vaš srd, slava je vaša in moč?
 Tiho . . . Le tukaj in tam se steber popenja v višavo,
 Kakor da kaže, odkod tèmo razgnala je luč.
 Pétrove kúpole vrh mogočno se dviga nad mesto:
 Sam je nebeški ključar mestu najbolji čuvár . . .
 Mesto presrečno zares in slavno nad vse in bogato,
 Mesto velíkih obljub — čúvaj nebeški te Bog!
 Mèni je polno srcé, hvaležen oziram se ná-te:
 Jedno krščanstvo samó, jeden na svetu je Rim.

VI.

Matere miljeni glas, domača beseda slovenska,
 Ali se moti uho, ali te čujem zares?
 V sèn me zibala sladak otroka ljubeča rodíca,
 Takrat tešilni je spev tvoj mi zatiskal oči.
 Tvoj bil takrat je glas, slovenska zveneča beseda,
 V koji molitev otròk prvo moliti sem jel.
 Tebi odprl na stežáj zarana dovzetno sem dušo,
 Vsemu, kar čutil sem mlad, ti si dajala izràz. —
 Danes na tujem zveniš ljubó mi v srcé koprneče
 Sredi neznanih glasóv tujka — a lepša od vseh.
 Nemo te slušam, ponòs dviguje mi prsi in čelo,
 Sladka budi ga zavest, koja prešinja srcé:
 Daleč na tujih že tleh poznati so moji rojaki,
 Daleč med tujci poznàt, jezik si materni moj . . .

Zvêni, le zvêni tedaj na úho mi jezik najdražji,
 Ljubil domá sem ta golč, ljubim v tujini ga bolj.
 Zvêni in zvêni glasno, da srečno srcé je v teh glasih,
 Dúhu ti bodi perot, v rojstveni nosi ga kraj,
 V rojstveno daljno dežél med brate, med ljudstvo domače:
 Tam po bregéh in goráh naša se pesem glasi!

M. O.



Ljudska osveta.

(Povest. — Spisal *Podgoričan.*)

I.

Stoji, stoji bel gradič,
 Notri v gradu mlad kraljič
 Hujši je ko Pesoglavec.

Nar. pesem.



A visokem in strmem hribu na severni strani dobrepoljske kotline se dvigajo razvaline čušperške. Mah je porastel po kamenju, zeleni bršljin se je popel po visokih stenah in med ozidjem rastejo mogočne bukve. Gadje in modrasi se solnčijo sedaj na razvalinah, sove in čuki se skrivajo po luknjah. — Ljudje se kaj radi ogibljejo samotnih razvalin, katere še sedaj vzbujajo nekako grozo.

Ko sem stal prvič na teh slikovitih razvalinah, navdajale so me različne misli. Pred vsem se mi je vrivalo vprašanje, kdo je bil oni sovražnik, ki si je osvojil skoro nepristopni in nepremagljivi grad. Sklenil sem tedaj pozvedovati, kdo ga je razdejal. Prebiral sem spise, toda v teh sem našel le malo o starem Čušperku; hotel sem pregledati arhiv v novem gradu, toda našel ga nisem, ker ga nimajo več. Neki nevešč oskrbnik je baje vsa pisma in vse listine prodal prodajalcu, da je zavijal vanje milo, sveče in druge take

reči. Nekoliko imen in podatkov sem dobil od prijaznega slovenskega zgodovinarja. Naposled sem izpraševal še ljudi o Čušperku in tu, kjer sem se nadejal najmanj, zvedel sem največ. Slišal sem marsikatero pripovedko o starem gradu in nekdanjih njegovih prebivalcih. Na podlagi teh pripovedek sem se namenil spisati to-le povest, ki se opira na zgodovino, največ pa na ustna poročila. Kajpada se utegne sčasoma v poročilih marsikaj premeniti, ker gredó od ust do ust, a jedro je resnično.

V začetku šestnajstega veka so imeli Čušperk v lasti Turjačani. Pankrac Turjaški ga je bil dobil l. 1490. od cesarja Friderika IV. za veliko denarno vsoto v zastavo. Nekdaj so ga imeli v lasti Oselinkarji, ki so se pisali po tuje Osse-linkherji in Osselnikheri, t. j. Oselnikarji. Tako so se imenovali lastniki tega grada do l. 1399. Zakaj so se odslej imenovali »gospodje Čušperški« ali prav za prav »Zobelsbergerji«, tega ne morem povedati. Ali je prišla druga rodbina na grad, ali se je iz drugega vzroka

ime premenilo, ne vem, pa za našo povest tudi ni posebno važno. A ohranilo se je ime med ljudstvom in ostalo do današnjega dné. Iz 15. veka se imenujejo nekateri Čušperžani, duhovskega in svetnega stanú. Čušperk ni bil več njih prava last; jeden izmed njih je bil še na gradu, drugi so se naselili drugodi in polagoma poizgubili v povestnici. Oni, ki je bil še na čušperškem gradu, bil je sicer samo nekaj oskrbnik; oddajal je dohodke Turjačanu, toda nosil se je kot pravi gospodar, veljal za pravega gospoda tudi med ljudmi. Ker je hotel sam živeti dobro in gosposko, h krati pa pravemu gospodarju tudi mnogo plačeval, umevamo lahko, zakaj je stiskal svoje kmete.

Henrik se imenuje junak naše povesti; ljudje ga imenujejo skratka »gospoda«, ali »grajščaka«, ali pa »Čušperškega gospoda«. V začetku šestnajstega veka gospodari na gradu kot oskrbnik Turjačanov. Res ni samostojen, a tem bolj se dela samostojnega, obnaša se kot pravi gospodar in ima tudi svojega valpeta ali opravnika.

Nekega dné o žetvi l. 1515. zajaše gospod Henrik Čušperški na grajskem dvorišču krepkega, spočitega vranca. Prej so bili zajahali konje valpet in dva slugi ter so mirno pričakovali ukaza gospodovega.

»V dolino, v Kompolje!« veli trdo gospod Henrik.

Vspodbódejo konje in uderó skozi grajska vrata. Prvi valpet, z dolgim bičem v roki, kakih deset korakov za njim gospod, kaka dva koraka za njim pa sta jahala slugi, ki sta bila za oprodi. Nosila sta orožje gospodovo: kopje in meč.

Jahali so precej urno po poti, ki se polagoma niža v daljših in krajših ovin-kih v dolino. Kmalu so dospeli v gozd.

Stoletne košate in visoke bukve so se objemale v vrhovih in senčile pot, da so le malokje prodrli solnčni žarki gosto, zeleno mrežo. Prijetno je po leti v gozdni senci. Gospod Henrik je zadrževal konja toliko, da je šel umirjeno, polagoma; istotako so jezdili tudi spremljevalci. Nikamor se jim ni mudilo. Gospod je govoril sedaj z valpetom, sedaj s slugama, izbijajoč malo lepe šale, da se je sam glasno krohotal in so se smejali njegovi drugi.

Ker niso bile šale in drugi pogovori toliko imenitni, da bi jih bilo vredno zapisati, in ker so brez vrednosti za povest, preskočim jih in namestu njih predstavim čitatelju to družbo.

Gospod Henrik je bil star blizu petdeset let. Velik je bil, širokopleč, tršatega života in krepkih rok in nog. Vse je kazalo, da je jako močan. Spodnjo polovico zagorelega obraza mu je pokrivala gosta, zmršena, črna brada, ki mu je segala daleč po prsih. Tu in tam je bila že prepletena z belimi nitmi. Čelo njegovo je bilo nizko, in globoko pod njim so bile udrte neprijazne oči, v katerih je odsevala strast. Obraz ni kazal plemenite duše, ampak je pričal, da je ta mož že marsikaj prebil in doživel.

Pokrival ga je siv klobuk še dokaj ozkih krajev, z dolgim sokolovim peresom na strani. Kratko temno suknjo je imel prepasano s širokim usnjatim pasom, ki je bil na trebuhu z medenino ovit; za njim je tičal običajni lovski nož. Hlače so bile ozke in za jahanje prikrojene, škornji so mu z golenicami segali čez kolena in so imeli na pēti pritrjene velike in bodeče ostroge.

Precej podobno so bili oblečeni tudi spremljevalci, le da niso imeli za klobuki peres, in je bila vsa njih obleka slabša in preprostejša. Valpet tudi ni

imel noža za pasom, ampak v roki | golenico. Slugi sta nosila orožje go-
dolg bič, ki ga je čestokrat vtaknil za | spodovo, meč in kopje, zakaj gospod



Slovenski prodajalec kostanja na Dunaju. (Narisal Jos. Germ.)

Henrik je rabil s posebno ljubeznijo to | mogel do cela sprijazniti z novodôbno
že zastarelo orožje in se nikakor ni | puško, ki se je takrat vedno bolj raz-

širjala. Le včasih je vzel sabo tudi dolgo puško, da jo je pomeril v divjačino, ako je ni mogel zadeti s kopjem.

V pol ure so prejahali gozd in kmalu dospeli v dolino. Pred njimi se je razgrinjala kot velik, pisan prt ravna dobropoljska dolina z lepimi rodovitnimi njivami, po katerih se je še zibalo zlato-rmeno žitno klasje. Sem in tje je rastel med njivami še kak zelen gaj, ostanek iz prejšnjih časov. Ker je bilo svetá dovolj, ni bilo treba posekati vsega drevja in potrebiti vseh korenin za njive. Mnoge vasi so se tiščale bližnjih gôr in se zavijale v zeleni plašč košatega drevja; tu in tam je molel kvišku med hišami in drevjem visok, bel zvonik, kar je dajalo vasem še prijaznejše lice. Ljudje so bili večinoma na polju. Razlegalo se je veselo petje, govorjenje in smejanje čilih žanjic, ki so krepko vihtele srpe in urno žele dozorelo žito. Pokrite so bile z belimi pečami iz domačega platna, bele rokave so imele zavihane čez komolec. Za njimi so vitki mladeniči vezali snopje in je devali v kupe, med delom pa se glasno razgovarjali. Samo tam so bili delavci tihi, kjer so desetnili grajski ljudje, to je, pobirali vsak deseti snop in ga nosili na svoje vozé.

Našim jezdecem je bila najbližja vas Cesta, skozi katero drži tudi pot na Čušperk.

Spodbôdli so konje in dirjali po ravni poti v vas. Umikali so se ljudje daleč s pota, ker valpet je vihtel grozeče svoj bič in švrknil onega, ki se ni dovolj daleč in spodobno umaknil s pota plemenitemu gospodu. Ljudje so to dobro vedeli in kadar so ugledali kakega jezdeca, niti pazili niso, ali je res grajski gospod, ampak bežali so s pota in se skrivali v žito ali v grmovje. Otroci pa so zakričali in stekli s pota, kjer so

se igrali, začuvši peket kônj in ugle-davši jezdece; izza voglov in plotov so gledali s strahom za njimi.

Zadovoljen nasmeh je igral na obrazu gospodovem, češ: vse se me boji, vse se mi umika! Ni pa mislil, kaj se godi tem ljudem v srcu.

Drvili so naprej. Kmetje so odpeljavali vozove s pota, odkrivali se in globoko priklanjali, ko je jezdila družba mimo. Umolknile so žanjice, globočje se pripogibale, hitreje žele, dokler so jih gledali jezdec. In gospod je klel in se jezil, da ima ta pasji rod tako slabo vest in skriva svoje obraze. Često je zapodil konja nalašč na njivo med žanjice, da so se umaknile, in je tako katero pogledal. In ni se ogibal žita ali drugih sadežev, jezdil je, kamor se mu je zdelo, naj je bila njiva prazna ali polna. Kaj njemu za to! A kmetič ga zaradi tega ni blagoslavljal. Čule so se zamolke kletve in grožnje, pestil je roke in mu žugal mrmraje: »Pride dan povračila, in takrat tebi gorje, oholi in neusmiljeni grajščak!«

Bližali so se Vidmu.

Od nasprotne strani je peljal priletan kmet z voli visoko naložen voz rži. Ž njim je šla mlada deklica, hči njegova. Dobro ji je pristojala na glavi bela, spretno zavezana peča, izpod katere so ji tu in tam silili črni lasje. Do komolca gole, nekoliko od solnca zagorele roke je upirala v bok in široko, gosto nagubano krilo iz boljšega domačega platna ji ni popolnoma zakrivalo bosih nog. Bos je bil tudi oče, ker takrat še niso bili toli razvajeni, da bi obuvali čevlje zaradi peščene poti ali bodečega strnišča. Živahno sta se razgovarjala, in deklica se je očetu večkrat prijazno nasmijala. Zato se je tu in tam zjasnilo tudi kmetičevo lice, ki je bilo že precej zgubančeno in od solnca zapečeno.

Bila sta že blizu vasi. Kar jima udari žvenket podkev na uho. Ozreta se.

»Joj! Oče, ognite se, gospod prihaja!« vikne deklica in od samega strahu stopi k očetu.

S polnim vozom se je težko ogibati. Zato pogleda kmetič natančneje, ali je res gospod, ali ne, da bi se ne umikal zastonj. Takoj spozna, da je res grajščak. Zakaj videl je dolgo sokolovo pero, dobro je razložil črno brado in tudi valpeta ni prezrl, ki je že spodbodel konja in se bližal skokoma.

»Oče, brž s pota, brž!« priganja deklica.

Bil je že res skrajni čas. Zato ni mogel kmetič premišljati, kam bi se bilo bolje ogniti. Naglo obrne vóli na stran, toda, ker je bil svet poleg ceste nekoliko nižji in so voli prehitro zavili, zvrne se voz nagloma in ostane z zadnjim koncem še na poti. Hči se je bila komaj umaknila, da je ni potlačil voz. Od strahu je kmetič obstal, tresel se in srpo zrl v prevrnjeni voz, tudi deklica je trepetajoč pričakovala, kaj bode.

V tistem hipu pridrvi valpet.

»Umakni se!« veli mu grozeče.

»Gospod, ne morem, ne morem; saj vidite, da ne morem!« odvrne z mehkim glasom kmetič.

»Moraš!«

»Ne morem«, odvrne zopet.

»Tu imaš, uporni pes!« zavpije valpet, bič zažvižga in se oplete kmetiču okrog glave in pleč.

Niti ganil se ni kmetič in nič ni ječal; udano je prejel ščemeči udarec bičev. Toda hčerka njegova je jeknila in bridko zaplakala.

»Oh, oče, oče!«

»S poti!« zakriči valpet še silneje.

»Ne morem, saj vidite, da ne morem!« odvrne kmetič.

»Moraš!«

In zopet je zavihtel bič in udaril ubogega kmetiča, da se je naredila rdeča proga, koder se ga je dotaknil.

Deklica je planila k očetu ter ga hotela varovati pred valpetovim bičem. Ta pa je nemilo vihtel bič in jedenkrat je udaril voli, da so se napenjali v jarmu, drugič pa kmeta in zadel tudi njegovo hčer. Ta je bila vkljub bolečinam vesela, da je prestregla vsaj nekoliko očetu namenjenih udarcev.

Tedaj pa prihaja grajščak.

»Kaj je to?« vpraša osorno.

»Ta kmečki pes se vam neče umakniti!« odvrne valpet in zopet švigne z bičem.

Kmetič se brž razkrije in molče globoko prikloni, a deklica se ojunači in reče:

»O, gospod, zgodila se nama je velika nesreča. Hotela sva se vam ogniti, a v tistem hipu se nama je zvrnil voz, in sedaj ga voli nikamor ne morejo premakniti. Gospod, usmilite se!«

»Lažeš, zvrnila sta nalašč, da nam kljubujeta!« zakriči valpet in z bičem oplazi njo in očeta.

Bridko jekne deklica, ker bič ji je priletel čez golo roko.

»Naprej! Naprej! S poti!« vpije valpet razljučen in švrka z bičem.

»Stoj, ti pasjedlakec!« zavpije nad njim gospod Henrik. »Ne tepi mi dekline! Ne vidiš li, da je predobra za bič?«

Valpet preneha, grajščak pa požene konja prav h kmetu.

»Kdo si ti, ki se mi nečeš umakniti?« vpraša trdo.

»Rman iz Vidma, žlahtni gospod!« odvrne plaho kmetič.

»In čegavo je to dekle?«

»Moja hči, žlahtni gospod!«

»Tvoja?« začudi se grajščak. »Za te je prelepa! Neverjetno! Ti si jo ukradel.«

»To je moja prava hči, kri od moje krvi.«

Zaman je skrivala deklica z dlanjo svoj obraz. Henrik se je nagnil s konja in ji potegnil roko raz obraz, rekoč:

»Ne skrivaj svojega obraza in ne povešaj lepih očij!«

In gledal jo je pazljivo. Zadovoljen nasmeh mu je igral okoli usten, iz očij mu je žarela strast. Kmetič je pa skrbno opazoval obličje gospodovo in spoznal, kaj se mu godi v duši.

»Res, čedna deklica!« pregovori gospod Henrik čez nekaj hipov. »Zakaj je nisem zapazil že poprej? Škoda, da se valja med temi pasjimi kmeti.«

Spremljevalci mu prikimajo.

»Ali je res to tvoja hči? Povej mi resnico, ti kmet!«

»Žlahtni gospod, ona je v resnici moja hči!«

»Ali se ne sramuješ takega očeta? Ali bi ne hotela iti k nam na grad, imela bi mene za očeta, ti lepa stvar?« vpraša obrnjen k njej.

»Svojega očeta se ne sramujem nikdar in sem rada pri njem. Ne maram nikamor drugam!« odvrne srčno hči.

»Škoda! Škoda! Pa bodemo že videli!« mrmra gospod Henrik sam pri sebi.

»Ti malovredni kmetavz, da se mi drugič ogneš spodobneje in o pravem času!« zavpije na to grajščak. »Danes naj se ti prizanese zaradi hčere, katere nisi vreden, a drugič bodeš izvestno prebil zaslužen kazen, ako se ne bodeš védel takó, kakor se moraš.«

»Žlahtni gospod! Zahvalim; nikdar več ne bodem vas razžalil!« odvrne Rman z vso ponižnostjo.

Gospod Henrik se ozre še nekaterikrat po Rmanovi hčeri, potem pa odjaše naprej. — »Čedno dekle,« zamrmra večkrat in se zadovoljno nasmehuje.

Koval je načrte, kako bi jo dobil na grad. Polotila se ga je želja, da jo mora imeti.

»Čegava je ta deklina, ti valpet? Jaz sem že pozabil to kmečko ime«, vpraša gospod Henrik.

»Rmanova iz Vidma«, odvrne ta.

»Rmanova? Zapomni si, da bodeš vedel čegava je, ako te bodem kdaj vprašal za njo!«

»Gospod, ne zgrešim je, zanesite se!« In jahali so naprej.

Takrat je pa kmet Rman žalostno gledal zvrnjeni voz in hčerka si je otirala solze.

»Vražja gospoda!« sikal je Rman. »Mi smo jim psi, ne ljudje, živina, s katero se počne, kar hoče kdo!«

»Oče, ali vas hudo boli?« vpraša ga hčerka skrbno.

»Boli? — Naj me boli, in bolelo naj bi me še bolj, prestal bi rad še več, samo, da bi te on ne bil videl!«

»Oče, jaz se ga ne bojim.«

»Ne bojiš se ga?« reče bridko oče. »Ali se moreš ustavljati njemu, gospodu, ki stori, kar hoče? Če te bode hotel imeti na grad za službo, morala boš iti.«

»Pozabil bode name.«

»Prav bi bilo, pa ne verjamem. Taki ljudje ne pozabijo. Vse hočejo imeti zase, z njiv naše pridelke, iz hlevov živino, pa še ljudi, kadar se jim zljubi. Ubogi kmet! Oj, mi nesrečniki! Stavil bi, da bode tudi tebe hotel imeti, in če ne bodeš šla rada, vzal te bode s silo. Izgubljena bodeš za svoje stariše, za brate, za svojega Vida. O, Bog se usmili!«

Debele solze so rosile po njegovem licu. In ko je deklica videla žalostnega očeta, polotila se je tudi nje bridka žalost. Skrb je težila vprvič njeno mlado, neizkušeno srce.

Molčala sta. Vsak je mislil za-se. Razložila sta žito z voza in potem voz zopet postavila. Otreslo se je mnogo zrnja in voz se je precej oškodoval. A to bi se pozabilo, da bi le več hujšega ne prišlo! Nakladala sta snopje, kmetje pa so prihajali in izpraševali, kaj se je zgodilo. Ko so zvedeli, stiskali so pesti in se grozili.

»Gorjé ti, gorjé, oholi človek!«

Rman je naloženo žito peljal domov; žalosten je korakal poleg voza in tudi hčerka — Alenčica ji je bilo ime — se ni smejala več.

Gospod Henrik pa ni bil čisto nič žalosten, ampak še nekako zadovoljen. Ko je zvečer zopet jahal mimo Vidma, vprašal je valpeta, kje je hiša Rmanova. Valpet mu jo je pokazal prav natančno.

II.

Oče so rekli:

»Možimo jo!«

Mati so djali:

»Doma naj bo!«

Stara pesem.

Rmanova hiša je bila za tisto dobo prav čedna. Bila je sicer lesena in nizka, a okoli nje in notri je bilo vse dobro urejeno in snažno.

Rman — za Bernarda je bil krščen — je bil dokaj razumen mož. Znal je dobro gospodariti, delal je pridno in varčeval takó, da je pošteno živel. Bilo je pri hiši dovolj živeža in obleke. Z grajskimi beriči se ni prepiral in ruval, kadar so prišli desetinit, ker je bil mirljuben in se je ogibal vsem neprilikam. Takrat, ko se pričinja naša povest, bil je star čez petdeset let.

Štiri leta mlajša je bila njegova žena Katarina, sestra Stankova, meniha v samostanu zatiškem. Bila je zvesta pomočnica možu, s katerim sta živela v najlepši zlogi. Poslednja leta je bila

že slabega zdravja. Opešala je, ker je v mladih letih preveč trpela.

Imela sta več otrôk, toda živi so jima ostali samo trije: sina Bojan in Martin in pa hčerka Alenčica. Najstarejši sin Bojan, ki je bil star takrat okoli triindvajset let, bil je v zatiškem samostanu in se učil. V tedanjih časih je bilo neizmerno težko za navadnega kmeta, ako je hotel dati sina kam v šolo. Ne samo, da navadno ni mogel prenašati tako velikih stroškov, ampak treba je bilo dobiti dovoljenje od grajščaka. Ta pa ni rad videl, da bi bil kmečki sin kaj boljšega. Za Rmana je bila sreča, da je imel močno podporo in zaslombo v zatiškem samostanu, kjer je bil njegov svak jako veljaven. Ta ni nameraval jedino le tega, da bi vzredil Bojana za meniha, ampak prizadejal si je, da se mladenič izobrazí, naj bode potem že kar hoče, duhovnik, ali vojak, ali drugačen gospod, samo da bi ne bil kmet, zatiran tlačan grajščakov. Bojana ni prva leta veselilo učenje, najrajši bi bil pobegnil iz samostana domov k ljubim starišem, bratu in sestri. Toda stariši so ga odločno priganjali, naj se uči, saj so vedno želeli, da bi se mu godilo boljše, nego se godi njim. In tako je ostal v samostanu in se izobraževal.

Marko, najmlajši, je bil namenjen od starišev za domačijo. Zato je bil doma in je očetu pomagal pri delu.

»Alenčico pa bodemo dali možu, da bodo vsi preskrbljeni,« dejal je Rman včasih, kadar sta se z ženo pogovarjala o otrocih.

Alenčica je že imela ženina, bil je Močilarjev Vid, tudi iz Vidma. Sama sta si bila dobra, in stariši Vidovi so želeli, da se vzameta. Le Rmanka še ni bila za možitev hčerino iz prav tehtnih vzrokov. Z Alenčico bi bila namreč izgubila veliko pomoč in podporo, ker ona sama

je že težko opravljala. Ako Alenčica gre, potem bode zanjo staro trpljenje. Nova gospodinja pa tudi ni mogla še priti v hišo, zakaj Marko je bil še premlad za ženitev.

Drugi dan sta Alenčiča in Marko zdevala snopje v kozolec, stara dva sta pa nekoliko v veži posedela in se razgovarjala.

»Torej ti, Bernard, praviš, da je za dekle nevarno,« pravi po kratkem premolku žena.

»Jaz se zanjo prav bojim,« odvrne ji on. »Ta čušperški divjak jo je videl včeraj in tudi govoril ž njo. To ne obeta nič dobrega.«

»Kaj veš?«

»Vem, kar vem! Dobro poznam tega človeka, in včeraj sem ga še posebno natančno gledal, če tudi me je bolelo od biča. Gledal jo je, kakor mačka meso. In kako je govoril! Skoro ti ne morem povedati.«

»O, Bog se nas usmili!«

»Na samo božjo usmiljenost in pomoč se ne smemo zanašati, delati moramo tudi sami.«

»Kaj pa hočemo? Kako naj mu jo skrijemo?«

»Skrivali je ne bomo nič, ampak nekaj pametnejšega storimo!«

»No, kaj neki?«

»Veš kaj, omožimo jo! Tič se bojuje za družico, in tudi mož jo bode lože branil pred grajščakom, kakor midva.«

»A brez Alenčice ne moremo biti.«

»Treba bode. Ako je ne omožimo, vzame nam jo grajščak, češ, da jo potrebuje za deklo ali kaj drugega, ali jo pa vzame kak berič, pa smo ob njo. In kaj bode potem? Ali jo dobimo še kdaj nazaj? Ne, ne! Čim preje se omoži, tem bolje zanjo in za naju.«

Mati Katarina prikima. Čez nekaj časa vpraša:

»In kje je ženin?«

»Kaj vprašuješ, kakor bi ga ne poznala?«

»Saj ima več snubcev, in ne vem, katerega misliš.«

»Alenčin ženin je samo Močilarjev Vid. Poznam ga, da je prav dober mladenič, zato bode tudi dober mož. Vem tudi, da ima Alenčico rad, in ona se ga ne bode branila.«

»Meni tudi ugaja.«

»No, torej prav. Jedenkrat nama je možiti hčer, moživa jo sedaj!«

Žena mu pritrdi.

Menila sta se potem, kaj bode treba pripraviti za možitev, kaj ji bode treba dati.

»Še danes se moramo zmeniti z Močilarji zaradi možitve. Saj nekoliko sva se s starim že menila, pa takrat se tudi meni ni mudilo. Da, še danes! V treh ali štirih tednih bode vse v kraju, ako pojde po sreči,« modruje Rman.

»Upajmo, da pojde!«

»Zato pa, da bode Alenčica ta čas bolj na varnem, naj gre k tvojemu bratu na Visoko in tam ostane do poroke.«

Žena ne odgovori ničesar, kakor bi ne bila zadovoljna z moževim nasvetom.

»No, kaj praviš ti?«

»Jaz bi rekla, naj ostane doma. Ako pa le hočeš, naj gre na Visoko za ta čas.«

»Videla bodeš, da bode prav.«

»Kdaj pa pojde?«

»Nocoj se zmenimo, jutri pa pojde. Čim preje bode z doma, tem manj me bode skrbelo.«

»Po Močilarja je treba iti, da se zgovorimo.«

»Jaz idem ponj.«

»Le pojdi, pa naj vsi trije pridejo, oče, mati in Vid.«

Rman vstane in gre k Močilarju. Rmanka pa se opre z lahtmi ob kolena,

nasloni glavo na roke in premišlja. Čez nekaj časa pride Alenčica v vežo.

»Ali sta že podelala?«

»Vse je spravljeno«, odgovori hči.

»Prav. Sedaj pa sedi k meni in se odpočij malo!«

Deklica sede na stol, kjer je sedel prej oče.

Pogovarjali sta se nekaj časa o navadnih rečeh, potem pa pravi mati:

»Alenčica, povej mi, ali bi se rada možila?«

Alenčica povese oči in zardi. Popravi si pečo, da bi zakrila svojo zadrego.

»Le povej, le, saj se ni treba nič sramovati! Stara si dvajset let, marsikatera se moži še poprej. Torej povej, ali bi se omožila rada, ali ne?«

»Mati, jaz res ne vem. Včasih bi se rada, včasih pa ne, kakor je. Ako bi šli vi z menoj, možila bi se veliko lažje.«

»Jaz ne morem s teboj, pa tudi tebi ne bode treba daleč hoditi; saj vem, da poznaš Močilarjevega Vida.«

»Poznam ga.«

»Vidiš, njega sva ti izbrala z očetom za moža. Ali si zadovoljna?«

Alenčica sramežljivo prikima.

»Nocoj zvečer pridejo Močilarjevi sem, da se zgovorimo.«

»O, že nocoj?«

»Nocoj, da bode vse poprej v kraju. Oče se boji, da bi ti oni pesoglavc s Čušperka kaj ne naredil. Saj veš, kakšen je. Ker te je včeraj videl, boji se očete. Ko bi se zazdelo temu neusmiljencu, pa bi te vzel za deklo ali še kaj hujšega.«

To je nagnilo hčer, da je bila čisto zadovoljna z možnostjo. Pogovarjali sta se razne reči, in skrbna mati jo je umno učila.

Med različnim delom in pogovori je prešel dan, in začelo se je mračiti. Ko so se prve sence nekoliko zgostile, šla

je Močilarica kar po vasi k Rmanu, po stezi za vasjo pa sta prihajala Močilar in sin Vid, da bi ne vzbujali prevelike pozornosti.

Ej, sevé, takrat se je snubilo po navadi drugače, toda ker so si bili Rmani in Močilarji prav na roko, ker so bili malone sosedje, snubili so bolj domače, brez pomoči starih strijcev in ujcev.

»Bog daj dober večer!« pozdravita Močilarja vstopivša.

»Bog daj!« odgovarjajo Rmani.

In brž so posedli po klopeh. Moški skupaj, stari dve skupaj, samo Alenčica ni vedela, kam bi sedla.

»K Vidu sedi!« pomaga ji stari Močilar iz zadrege.

Alenčica je slušala in sedla med Vida in svojo mater.

Marko je pa popravljal luč. Pri čelešniku je sedel, deval v svečnik novo trsko, kadar je pogorela prejšnja, pazil, da je dovolj svetila, in jo sedaj otrnil, sedaj zopet obrnil, da je bolj gorela.

Po daljšem razgovorjanju o teh in onih rečeh preidejo na ženitev in možitev.

»Torej, kako bode z ženitvijo?« vpraša stari Močilar.

»Kako? — Ako ste zadovoljni, pa sedaj naredimo!« odvrne Rman.

»Take sile nam še ni, pa ako je vam prav, nam je tudi, pa naredimo!«

»Tudi mi bi imeli deklet radi doma, saj veš, da je mati že stara. Pa ker mislimo, da bi bilo zanjo bolje pri vas, da bi bila bolj varna, pa naredimo sedaj ženitovanje!«

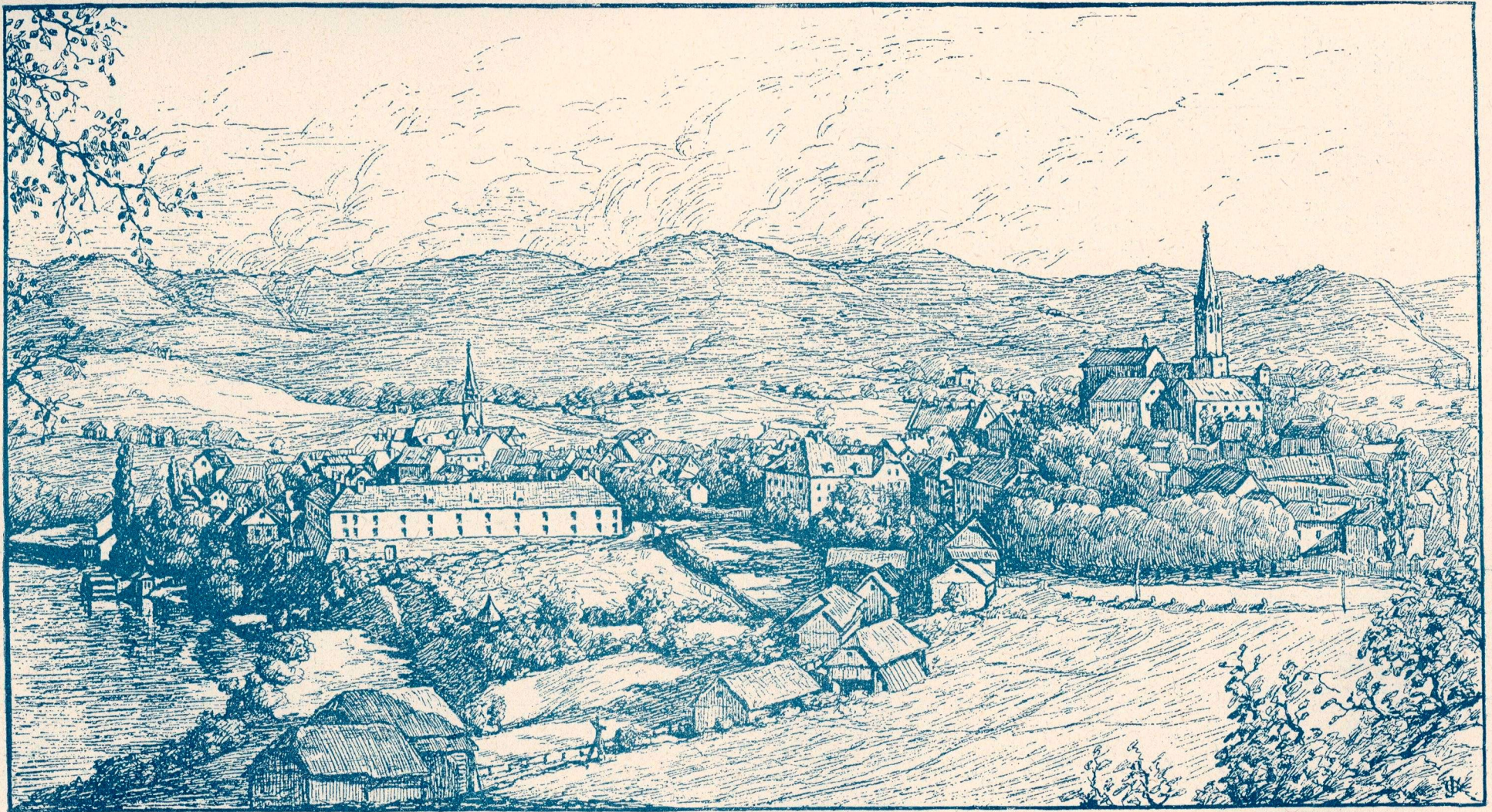
»No, prav! Ali sta pa tudi ona dva zadovoljna?« vpraša Močilar.

Spogledata se Vid in Alenčica, in ta še bolj zardi.

»Kako pa, kot zadovoljna!« povzame besedo Močilarica.



Pogled na lansko jubilarno razstavo v Zagrebu. (Po fotografiji I. Standla.)



Novo Mesto s severno-zapadne strani. (Narisal Jos. Germ.)

»Jaz tudi mislim, da se ljubita in da se bodeta vedno rada imela,« pritrudi Rmanka.

»Koliko pa daš ž njo?« vpraša Močilar.

Rman se popraska za ušesom in reče:

»Napravim ji lepo balo, kakor se spodobi, za doto ji pa dam kravo s teletom in deset novih beneških kron denarja.«

»Ni veliko.«

»Veliko ni, pa malo tudi ne. Vse to pa dobi brž, in to je vendar več vredno, kakor da bi veliko obljubil, pa malo dal.«

»Drugodi bi dobil več.«

»Take neveste nikjer! Poznaš-li še tako deklino, kakor je naša Alenčica?«

»Ali pa bode tudi dobra gospodinja?«

»To pa to, gospodinjiti pa bode znala Alenčica,« poseže v govor Rmanka. »Doma gospodinji že sedaj takó dobro, da se ne morem kar nič pritožiti.«

»Nekoliko jo bodem pa še jaz naučila,« oglasi se Močilarica.

»Prav, samo preveč ne bodeš smela biti sitna,« zavrne jo Rmanka.

Obe starki sta bili naposled zadovoljni. Dogovorili so se in sklenili, da bode čim najpreje ženitovanje.

Bati se je bilo sicer, da bode grajščak zaviral, a tem bolj so upali, da jih bode podpiral gospod župnik in tudi ujec iz Zatičine, ako bode treba.

Močilarji so se nekoliko čudili, zakaj bi morala nevesta na Visoko, a ko so slišali vzrok, pohvalili so umnega in skrbnega očeta.

Le Vid je bil nekam otožen in se rotil, češ, naj le pride po nevesto, ako se hoče poskusiti s kmeti. Bilo je že pozno, ko so odšli od Rmanovih ne-navadni snubci.

(Dalje.)



Diabolus vagabundus.

(Peklenšček Potepenšček.)

(Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah spisal Anton Hribar.)

Stoji tam sredi sela hram,
Krojač v njem šiva, žvižga sam.
! Kar vrata mu odpre nekdo,
Krojaču govori takó:
»Kako, krojač, si ti vesel!
Boš mene v pomočnika vzel,
Da prislužiti kaj mi daš,
Saj šiva pač dovolj imaš?
Jaz šivam trdno in lepó,
Da morda sam ne znaš tako!«
»No prav, če mi ostaneš zvest,
Če tvoja ni kosmata vest,
Če šival bodeš z vnemo vso,
Kar ti le pride pod rokó.
Če pa pokvariš kako stvar,
Boš ob zasluženi denar!«

III.

Tako odgovori krojač,
In vse mu potrди rogač:
»Kako pak, to se pač umé,
Pravično mora biti vsé.«
Pa vsede k mizi se rogač
In šiva skupaj kose hlač.
Ko žvižga si krojač vesel,
Še škrat po malem je pričel;
Prav mično žvižgata oba,
Kot zna krojač, i škratelj zna.
Krojač le-ta vesel je res:
Rad govori in kolne vmes.
In hitro to spozna rogač,
Da grešen človek je krojač.
In ker krojač le kolne zmir,
Zapiše grehe si hudir,

Da, kadar priliko dobí,
 Kar sabo iti mu velí,
 Nekoč razjadi se krojač:
 Hudir ni prav naredil hlač.
 Takoj se hud je vnel prepír:
 Krojač proklinja in hudir.
 Ko vrag že dosti grehov vé,
 Pokaže kremplje in rogé.
 Velí krojaču: »Brž, takoj!
 Odpravi se, da greš z menoj!«
 »»E, kaj si zmisliš, ti bedak?
 Pokaži, če si mi jednak!
 Če ti prej hlače narediš,
 Ko jaz, potem me pa dobiš.«
 Poprime škarje brž krojač,
 Ureže naglo dvoje hlač —

Odvije dolgo nit hudir,
 Da bo za cele hlače mir:
 Ubôde enkrat in zdrči
 Ven skozi okno šest lakti.
 Ko drugič gre ubost rogač,
 Ubol že petkrat je krojač.
 Ko vidi vrag, da je odzad,
 Pograbi ga in strese jad,
 In od kolen odseka hlač,
 Kar ga prekosil je krojač.
 Krojaču kvara je ta reč,
 In z vatlom dá mu preko pleč.
 Hudir pa s hlačami zbeži,
 Krojaču vés denar pusti.
 Krojač spet šiva sam sedaj,
 Ker pomagača ni nazaj.

(Dalje.)



Pokrceljeva ura.

(Slika. — Spisal *Slavoljub Dobrávec.*)



Pokrceljeva hiša je bila vedno med najimovitejšimi v naši vasi. Stari Pokrcelj je imel dva sina. Starejšega so klicali Gregorja, mlajšemu je bilo ime Janez. Ko sta dorasla, pomagala sta očetu, namestovala sta pri hiši dva tuja delavca. Zato se je pa tudi očetu irhasti pas s srebrnim denarjem, katerega je hranil v skritem predalu svoje skrinje, vsako jesen bolj nategnil. Vendar skop ni bil. Z imovino je pa mislil tako: Gregor ostane doma, Janeza pa kam priženim. Toliko mu odštejem v denarju, da lahko tudi sam kupi srednje posestvo. Če bodeta pametna, ne bode jima krivice.

Na prostornem kraju sredi vasi je stala Pokrceljeva hiša. Velikokrat smo se lovili otročaji po prostornem dvorišču, še večkrat nas je povabil gospodar na sadni vrt, kjer smo si natlačili zelodce, nedra in žepe z rmenimi hru-

škami, okusnimi češpljami, sladkim grozdem in drugo jesensko naslado. Tedaj se tudi nismo toliko zanimali za očrnelo uro v prostorni, a nizki sobi Pokrceljeve hiše. Pred dvajsetimi in še več leti niso še imeli v naši vasi hišne ure pod vsako streho. Pokrcelj je bil naš sosed, in njegova ura »je kazala« minljivost časa nam in vsem sosedom »našega konca«. Zato nam je bila Pokrceljeva ura pravo čudo.

Na vrhu okajenega kazalnika je visela »muha« in neprenehoma migala svoj tik-tak. Številka ni bilo nič poznati. Domači so bili pač vajeni ure in poznali so i brez njih. Mi otroci tedaj tudi nismo verjeli, da ura res kaže, ker je imela le jeden, in sicer prav velik kazalec, kateri se je pa pomikal nam nedoumno počasi. Največje veselje in smeh je nastal pa tedaj, ko je bila, — žal, vsako uro le jedenkrat. Tudi drugih sosedov otroci so pripovedovali o uri

čudne reči: vsak večer, ko gredó spat, stopi ded na trinogi stolec ter poteza za vrvice, ki visé iz ure doli v lesen oboj. Skoro od tal privleče tedaj na vrvicah železne kline. Zato smo šli večkrat gledat skozi luknjico pod lesenim obojem, ali niso že tam oni kosi železa. Ko nismo ničesar ugledali, jeli smo jo zopet opazovati. In zdelo se nam je, da mora biti tudi tukaj prav takšen »nekdo«, da goni »muho« sem in tje, kakor jih je več v cerkvenih orgljah, da ob nedeljah med sv. mašo tako lepo pojó. Skoro bi bili celó mislili, da je ura živa. Le to se ni vjemalo, da je sosedov Tonček pravil nekega dné, kako ded deva uro za vsako veliko noč kuhat v lug, kakor mati perilo.

Pokrceljev ded nas je večkrat dobil tako poleg ure, ko smo se prepirali, ko je vsak svojo trdil, naposled tudi vsak za-se mislil, da mora le njega veljati. Saj je tudi med odraslimi tako. Ded pa nas je vselej svaril: »Otroci, le k uri ne, le k uri ne!« Nekega dne je tudi rekel, da se hišna ura sama ustavi le tedaj, ko je mrlič v hiši, bajè v znamenje žalosti in pa zato, ker je jednemu življenju nehala meriti čas na zemlji. Zdelo se mi je, da je starec tedaj otrl solzo. Ura ga je spominjala nekega žalostnega dogodka, dogodka o izgubljenem sinu.

Bilo pa je neki tako.

Tisto zimo potem, ko smo otepli Lahe pri Kustoci (Custozza), bil je precej dolg pust. To je bil tudi vzrok, da se je marsikdo zmislil ženiti, dasi sicer ni bil med prvimi za ta posel. Čas treba porabiti tako, kakor je odločen, mislil si je stari Pokrcelj, prišedši od sv. maše. Na poti sta se dobila s starim Kotnikom. Oba sta tožila, da ja zebe, da sta že stara, in slednjič tudi, da bode dobro odložiti gospodarski jarem. Za to so

boljše mlajše moči. Moža sta drug drugega napeljavala, da ne bi izgubila tako srečno izbrane nitke srečnega pogovora. Kotnik, najbogatejši mož v sosednji vasi, nima več sina naslednika, Bog ga je pozval k obračunu kar iz vojaške suknje preteklo poletje pri Kustoci na Laškem. Obe hčeri pa, Meta in Zalka, sta sedaj za možitev v najlepši dobi. Zalko je namenil obdržati doma, Meto bi pa omožil kam, ako bi se pokazala ugodna prilika. Tudi Pokrcelj je že mislil, da Kotnikove ne bodo praznih rok; danes se mu je pa sreča zasmejala kar na obraz. Kotnik bi ne bil nasproten, ko bi v znamenje sorodstva in prijateljstva med obema rodbinama naredili kar ménjo.

Dolgo sta govorila, vendar ne predkrito. Le toliko in tako sta si razodela misli, da sta bila zadovoljna. Drugi dan je bil pa v sosednji vasi semenj. Naša znanca sta se zopet srečala, in Kotnik je povabil prijatelja na dom. Tudi Janez je moral z očetom. Gregor je ostal doma.

Na Kotnikovem dvorišču sta se popoldne pogovarjala hlapca, da morajo danes biti »zgoraj« velike reči, ker nosi gospodar »iz peska« steklenice pred goste. Res se je Pokrcelju izpolnila srčna želja, da priženi sina h Kotniku. Prihodnjo nedeljo bode že prvi »oklic«, in vse se bode čudom čudilo, da je tako naglo.

Že pozno sta prišla oče in sin oni večer domov. Oče je bil skoro bolj vesel ko Janez. Dasi ta ni štel mnogo več nego dvajset in sedem godov, vendar je vedel, kakšen križ je s takim posestvom, kakor je Kotnikovo. Gledé na nevesto je bil pač zadovoljen. Veselilo ga je, da oče tako želi. Še z nobeno ni bil Janez v besedah; včasih je res mislil, katera je boljša in lepša, izbral

pa ni bil še nobene. To je v takih razmerah tudi važna in veliko vredna lastnost. Sicer pa Janezov značaj ni kazal toliko odločnosti, da bi si bil upal protiviti se očetu. Njegov brat je bil povsem drugačen. Razlika ta se je kazala v njih vnanjosti. Janez je bolj rmenih las in zagorele polti, Gregor pa je imel kostanjevo brado, in na licu se mu je lepo strinjala bela polt z rdečico. Značaj se je Gregorju obrnil bolj po očetu, posebno resnobo in jekleno doslednost je podedoval po njem.

Z nekoliko težko glavo je hodil drugi dan oče okoli delavcev. Še le popoldne — tako se mu je zdelo — bil je zopet na pravi poti. Hitel je tedaj Gregorju praviti, kako in kaj so ukrenili. Ker je pa oče le preveč hvalil, kako vzorni dekleti sta Kotnikovi, zazdelo se je Gregorju kmalu, kaj oče namerja ž njim.

Oba sta se bala na dan s svojimi mislimi, in nastal je molk. Stari je takoj uganil, da sinu Meta ni všeč. Čudil se je, ker ni napačno dekcle, in marsikdo celo trdi, da je lepa.

Pokrcelj namreč ni vedel, da napaja Gregor zjutraj in zvečer živino na studencu prav tisti čas, ko prihaja vode zajemat brdka sosedova Lenčka. Snažno in pridno dekcle prav nič več ne premišlja o tem, da bi mogla biti s kom drugim srečna, kakor z Gregorjem. Stari Pokrcelj seveda bi se branil revne neveste pod streho, a Gregor je Lenčki obljubil, da pojde rajši iz očetove hiše, kakor da bi vzel drugo. Oni večer po razgovoru z očetom sta se zopet menila o tej stvari. Bila sta oba žalostna. Vendar sta si zatrdila iz nova, da ja le smrt more ločiti.

Zgodilo pa se je drugače. (Dalje.)



Vaška pravda.

(Resnična povest. — Spisal Podgoričan.)

VI.



Bakor so bili Žabarji glasni, tako so bili Podgoričani tihi ljudje in delali so vsako reč bolj skrivaj, da se ni takoj povsod razvedelo. Takrat je živel v Podgorici razumen mož, katerega so spoštovali sosedje, in katerega se še dandanes marsikdo spominja s hvaležnostjo. Ta mož, Jože mu je bilo ime, reče svojim vaščanom:

»Pojdite trije možje v Ljubljano, pogledajte v deželno zemljiško knjigo, komu so merjene Ratíke, in posvetujte se s

kakšnim modrim odvetnikom zaradi te stvari. Tako bomo Žabarje in Videmce prehiteli. Klin se mora izbijati s klinom.«

Podgoričani, ki so bili še pohlevne duše, poslušali so Jožeta in izbrali si njega in še dva druga moža in jih poslali v Ljubljano. Z lepo besedo in dobrim vedenjem so si pridobili naklonjenost ljubljanskih gospodov. V veliki deželni mapi so našli Ratíke, in tam se je pokazalo, da so bile nekdanj, pred dolgim časom odmerjene Podgoričanom.

Takrat je še živel v Ljubljani znani odvetnik dr. Orel, prijazen mož, ki je bil jako priljubljen pri naših kmetih. K njemu gredó naši Podgoričani, da dobé pravega sveta.

Vseh teh pogovorov, kar jih je bilo med odvetnikom, sodniki in našimi kmeti, ni mi treba zapisovati, ker so za našo povest čisto nepotrebni. Vpletem jih samo tam, kjer nam pojasnjujejo dogodke naše povesti.

Žabarji so vedno ugibali, koga bi si izvolili za kralja. Vsak bi bil najrajši sam izvoljen za kralja, ker se jim je zdela to neizrekljivo velika čast. Največ upanja je imel Rjavec, kateremu so bili Žabarji večinoma dolžni.

V nedeljo so se zopet zbrali na Rjavčevem vrtu, pa ne samo gospodarji, ne, ampak vsi Žabarji, moški in ženske, prišli so gledat, kako se bode vršila volitev. Moški so kadili iz kratkih pipic in malo govorili, ženske so pa pestovale otroke in klepetale. Može je skrbelo, kako bodo neki volili kralja, in kdo bode izvoljen. Solnce je stalo še za dobra dva moža nad goro, pa še nihče ni nič zinil o volitvi.

»Kaj se gledamo? Noč bode. Izvolimo si kralja!« izpregovori stari Mikole.

»Saj res! Kaj se obotavljamo? Izberimo si kralja!« pravi Rjavec.

»Koga pa bi izvolili?« vpraša Dražek.

»Kogar hočete!«

»Ti bodi, Rjavec!« pravi Fežolek.

»Saj res, Rjavec naj bode naš kralj. On ima denar in živino«, pravi več Žabarjev.

»Oj, kako ste čudni! Jaz nisem za kralja«, odvrne Rjavec, slabo prikri-vajoč notranje veselje, ki mu je objelo dušo in srce.

»Ti sam, ti bodeš naš kralj, nihče drugi!« vpije Sokljač, da bi se Rjavcu

prikupil, zakaj bil mu je nekaj petakov dolžan.

»Rjavec je naš kralj!« zavpije več njegovih dolžnikov.

»Nisem ne kralj, saj me niste izvolili«, brani se Rjavec.

»Ej, te pa bodedo!«

»Naš kralj mora znati brati in pisati. Ali zna Rjavec?« pravi stari Mikole.

Rjavec obledi od jeze in pogleda strupeno Mikola, da se je le-ta nehoté zdrznil pred njim.

»Kdo pravi, da ne zna Rjavec brati, kdo?« togoti se Sokljač. »Kaj veš ti, grča stara, ali zna Rjavec brati ali ne! Kaj misliš, da bodeš ti naš kralj?«

»Kralj nečem biti; toda jaz pravim, da mora kralj znati pisati in brati.«

»Saj Rjavec zna. On pozna pratiko, pa tudi zapisano ima na polici, koliko mu je kdo dolžan,« dokazuje Sokljač, ki se je na vsak način hotel prikupiti Rjavcu.

Mikole zmaje z ramami in ugledavši muzajoče se nekatere Žabarje osrčen pravi:

»Rjavec ne pozna petih črk in niti svojega imena ne zna podpisati. V naši vasi zna samo Romè Matevž brati in pisati. Njega izvolite za kralja!«

»Dobro! Dobro!« pritrdijo prijatelji Matevževi.

Rjavca silno raztogoté Mikolove besede. Zelen od jeze je stal, stiskal zobe, da so škrtali, in oči so se mu lesketale.

»Kaj se vam ponujam za kralja, vam pretegnjenim beračem? Ne znam ne pisati, ne brati, pa imam vendar več, ko vi, reve lačne! Še prosili me bodede, ako bodem hotel postati kralj, toda še mar mi niste. Pulite se sami za Ratíke, moja živina ima paše dovolj!« vpije Rjavec odhajajoč v hišo poln sovraštva do starega, a pogumnega Mikola. Dobro, da mu ni bil nič dolžan.

Žabarji so veseli pritrjevali Mikolu in takoj zabavljali čez prevzetnega bahača. Celó Sokljač se ni potegoval več zanj.

»Možje, Matevža izvolimo!« pravi Mikole.

»Premlad sem še in neizkušen, naj bode kdo drug naš kralj!« brani se Matevž.

»Nič se ne brani, saj vsi vemo, kaj znaš. Možje, poslušajte me, izvolimo Matevža, in ne bodete se kesali!«

»Dobro! Dobro!« pravijo Žabarji. »Izvolimo ga!«

»Ako ste zadovoljni ž njim, recite vsi: Matevž je naš kralj!« reče Mikole.

»Matevž je naš kralj! Matevž je naš kralj!« vpijejo vsi Žabarji.

»Kralj Matevž! Kralj Matevž!« zakričé dečki in deklice ter se razpršé, oznanit novega kralja.

»Bodi previden in razumen, da nam dobiš Ratíke!« pravi Mikole in mu podá roko.

»Možje in sosedje! Trudil se bodem po svoji moči, da dobimo, kar nam gre. Prej ne odjenjam!« reče Matevž Žabarjem.

»Živel naš kralj! Kralj Matevž nam bode Ratíke dobil!« zavpijejo zopet Žabarji, na to se razidejo veseli, da so si izvolili takega kralja.

Matevž je bil jako razveseljen, da ga je doletela tolika čast, da ima toliko zaupanje pri sosedih. Vesel je hitel k stari materi povedat, da je on zastopnik Žabarjev v pravdi za Ratíke. In mati je bila tudi ponosna na svojega sina.

Tisti večer so govorili Žabarji samo o svojem kralju. Mnogi so ga hvalili, a nekateri so ga tudi grajali. Zlasti Rjavec ni videl nobene dobre stvari na njem. Najbolje pri vsem tem je bilo, da so celó molili za Matevža, a pristavljali so: »da bi nam Ratíke dobil.«

Rometov Matevž pa se ni mogel premagati, da ne bi šel brž praviti Petričkovi Katrici, da so ga Žabarji izvolili za kralja. Bal se ni nobenih gróženj Podgoričanov. — Ko je bilo zatonilo solnce, šel je v mraku proti Podgorici, kamor je res neopažen prišel, ker je hodil po mejah med koruzo. Prišel je prav na Petričkov vrt in stopil pod kozólec, pričakujoč Katrico. Kmalu potem res pride ona na vrt po perilo, ki se je tu sušilo. Pokliče jo po imenu. Katrica — mimogredé povem, da ni več tako gorela zanj — začudi se silno, in ga vpraša vznemirjena, zakaj je prišel tako pozno.

»Katrica, izvolili so me za kralja!« šepetne ji Matevž.

Katrica se začudi še bolj.

»Za kakšnega kralja? Ali si obnorel, ali kali?«

»V resnici so me izvolili za kralja, za pravednega kralja, da bodem vodil našo pravdo!« dopovedoval ji je Matevž.

»Kaj, ti se bodeš pravdal za Ratíke s Podgoričani, ti? Prav tega je tebi treba«, hudovala se je Katrica. »Menila sem, da si kaj boljši od Žabarjev. Sedaj pa vidim, da si tak, kakor drugi. Kaj porekó oče, ko zvedó, da si prav ti najhujši sovražnik naš?«

»Saj nobenega Podgoričana ne sovražim, za svoje se pa mora vsakdo potegniti.«

»Kaj za svoje? Saj Ratíke so vendar naše!«

»Nikar se ne prepirajva zaradi Ratík, rajši mi povej, ali me imaš še kaj rada!«

»Rada, pa še rajši bi te imela, ko bi se ne vtikal v ta prepir.«

»Nič se ne jezi, dušica, saj s teboj se ne bodedo pravdali!«

»Z nikomer se ni treba, pusti to v nemar, naj se pulijo drugi za Ratíke!«



Nadangelj Gabrijel. (Oznanjenje Marijino.)
(Po sliki Bernatz-ovi.)



Blažena Devica Marija. (Oznanjenje Marijino.)
(Po slici Bernatz-ovi.)

»Sedaj, kar je, to je. Za našo vas moram jaz voditi pravdo, odstopiti sedaj ne morem, in to bi tudi ne bilo lepo.«

»Lahko odstopiš, samo če hočeš. Rada bi videla, kdo me more kaj siliti, ako jaz nečem!« pravi Katrica skoro glasno, nekoliko vzburljena.

»Pst! Pst! Lepo te prosim, molči, da me ne dobé!« prosi Matevž.

»Ha! Ha! Kralj, pa se boji ljudij!« zasmeje se Katrica.

Sosedov pes je zalajal.

Matevž se silno prestraši.

»Kdaj naj pridem?« vpraša jo, segajoč ji v roko.

»Kadar ti bodo Žabarji zlato krono kupili!« odvrne mu hudomušno Katrica in gledajoča za njim govori sama s seboj:

»Ako ga vzamem, dejali mi bodo kraljica — žabarska kraljica! Ime ni lepo . . . Prej je bilo lepši, nego je sedaj. Dobro si bodem še premislila, predno se odločim. Prevzeten je! Žabarska kraljica! Čudno ime! Žabarska kraljica . . .«

Matevž je bil kmalu zopet v koruzi, in ko je čutil, da je vse mirno, šel je proti domu. Nič ni bil vesel. Žalosten je bil, ker Katrici ni prav, da je izvoljen za kralja. Kesal se je, da se ni branil dovolj. Upal je, da mu bode Katrica še vedno zvesta. Toda upanje ni bilo prav trdno. Tisto noč je dolgo bdel ter se nemirno prevračal po postelji. Kar je doživel, ni mu hotelo iz glave.

VII.

Podgoričani so se kar čudili, ko so zvedeli, da se bode Rometov Matevž za Žabarje pravdal za Ratike. Zdelo se jim je neverjetno, da bi najmlajšemu gospodarju, ki niti še oženjen ni, Žabarji vse zaupali. Menili so pač, da se bode Rjavec potegoval za Žabarje. Toda

prepričali so se kmalu, da vodi Matevž za Žabarje pravdo. Podgoričani, ki so prej Matevža od vseh Žabarjev še najrajši imeli, začeli so ga sovražiti, in ker so vedeli, da se ženi pri Petričku, sklenili so to ženitev razdreti. Petričku tudi ni bilo čisto nič prav, da se je Matevž vtaknil v to pravdo. »Kdo bi si mislil?« godrnjal je sam pri sebi. »Žéni se pri nas, sedaj se bode pa še pravdal z nami. Ti vetrnjak ti, tak!«

Prijatelji Osamelovega Janeza, pa tudi on sam, prizadejali so si na vse načine, da bi Rometovega Matevža pri Petričku bolj očrnili. Naščuvali so celó svoje očete, da so šli neke nedelje popoldne h Petričku vasovat; tam so silno zabavljali čez Matevža. Zažugali so tudi Petričku, da mu ne sme Katrice dati. Petriček ni obljubil nič, Katrica je pa samo vsa zardela in naredila jezen obraz, jokala pa ni čisto nič. Bila je izmed onih deklet, kakoršna so večinoma na kmetih, da ni rekla: »Samo ta, pa nihče drugi!« Marveč potolažila se je kmalu in brez velike težave, češ: »Ako ta ne pride, vzal me bode drugi, in imela bodem izvestno svojega moža.«

Petriček je bil prej v resnici dober z Matevžem. Poznal je mnogo mladeničev, a malo takih, kakor je bil Matevž, da bi bil poleg svoje razumnosti tudi, ako ne bogat, pa vsaj trden kmet. Zato se je pripravljal, da bi govoril jedenkrat sam ž njim. Rad bi ga bil pregovoril, da bi več ne imel opraviti z Žabarji. Upal je, da se potem Podgoričani ne bodo tako odločno protivili možitvi njegove hčere. Toda našla se je kmalu za hčer druga prilika, katero je Petriček tudi z veseljem pozdravil.

Petriček se je bil napravil v Struge. Bil je že onkraj Kompolj, ko ga dojde Rometov Matevž, ki se je bil namenil na Kâl obiskat bolno svojo teto.

»Oj, oče, kam pa vi?« nagovori Matevž Petrička. Kadar sta bila sama, nazival ga je: »oče«, kar je Petričku prav ugajalo.

»V Struge grem po opravku.«

»Zakaj pa peš?«

»E, kdo bi se vedno vozil, naj se žival odpočije! Kam pa ti?«

»Na Kâl; povedali so, da teta leži.«

»Greš pa gledat, kdaj bode pogreb?«

»Menda ne bode tako hudo.«

»Stara je, kaj takega se ji lahko kmalu pripeti.«

»Škoda bi je bilo!«

»Kaj škoda! Bodeš pa dedoval. Saj govore, da hrani petice.«

»Ne bode kdo vé kaj! Saj veste, bode pa za maše in cerkvam dala, ker nima otrôk.«

»E, kaj tisto! Seveda bode dala, pa tebe izvestno tudi ne pozabi, sedaj že celó ne, ker si kralj«, pravi Petriček naglašujoč zadnjo besedo.

Matevž obledi in umolkne. Čez nekaj časa pa reče:

»Kakšen kralj! Oče, ne norčujte se iz mene!«

»Glej ga no, kako si čuden, kaj se jeziš! Nekaj je vendar res, saj vsi ljudje govore, da si žabarski kralj, in sam si se naši Katrici pohvalil, da so te izvolili Žabarji za kralja.«

»Samo pravdo vodim za našo vas, drugega nič.«

»Pa kralj si, kaj tajiš, saj se menda ne sramuješ svoje velike časti.«

Matevž umolkne in koraka s pobešenim pogledom poleg Petrička.

»Zakaj se pa vendar ti najbolj ženeš za Ratike?« izpregovori resno Petriček.

»Moram se, ker je moja dolžnost.«

»Kdo te sili?«

»Prisilili so me sosedje, izvolivši me za svojega zastopnika v pravdi.«

»Če se nisi vsilil radovoljno, ubranil bi se bil lahko, ko bi se bil le hotel.«

»Kako sem se hotel braniti, ako so pa vsi vpili, da sem njihov kralj.«

»Veš, to meni ni veliko mari, ako si tudi žabarski kralj in se z nami pravdaš, samo povedati ti moram, da ne smeš na Katrico več misliti.«

»Zakaj pa ne?« vpraša malodušno Matevž.

»Ako količkaj pomisliš, izprevidiš lahko, da svojemu nasprotniku ne bodem dal svoje hčere.«

»Jaz pač nisem vaš nasprotnik, tega vendar ne morete trditi.«

»Ne bodi čuden! Na jedni strani se tožiš s Podgoričani, na drugi strani se pa lepega delaš, kakor bi nič ne bilo. Veš, da si se vtaknil v ta prepir, to meni ni prav nič povšeči.«

»Vendar mi ne bodete zato branili svoje hčere, ako me sama hoče vzeti.«

»Ako bi bil jaz tudi zadovoljen, branijo mi pa sosedje dati svojo hčer.«

»Nimajo nikake pravice, da bi mi branili vzeti Katrico.«

Petriček se nekako čudno nasmehne, da ni vedel Matevž, ali ga zaničuje ali pomiluje.

»Pravice res nimajo nobene; toda naši sosedje so naši prijatelji in znanci in pa celó botri smo si, in to je že nekaj!«

»Vrag vzemi vse vaše sosedstvo in botrstvo!«

»Ne jezi se! Sam si si kriv tega. Zakaj si se pa vtaknil v to pravdo in si nakopal sovraštvo naših vaščanov, ki so te imeli prej radi.«

»Saj sem vam že povedal, da nisem začel radovoljno.«

»No, no, no! Pa pustiva to! Kaj drugega! Ti, Matevž, ti si bodeš moral sedaj bolj gosposko nevesto poiskati, kakor je naša Katrica.«

»Nečem nobene druge!«

»Kako si pa danes čuden! Saj sem ti že povedal, da Katrice ne morem in tudi ne smem dati tebi, ker ne pusté sosedje, pa tudi jaz nisem zadovoljen.«

»Snubil bodem vašo Katrico.«

»Povem ti prav po prijateljsko, da naša Katrica ni za kralja. Izberi si drugo, da bode tebi in nam prav. Ta prepír, ta nepotrebna vaša pravda je vzrok, da ti jaz ne dam svoje hčere. Nečem, da bi jo sovražili Žabarji, ker je Podgoričanka, pa tudi težko bi prenašal očitanja svojih sosedov, da sem hčer dal svojemu nasprotniku.«

»Kaj pa potem, ako ne vodim več pravde, ali bi mi dali Katrico?« vpraša Matevž z negotovim glasom.

»Morda!« odvrne Petriček na kratko in mahne po cesti naprej, pustivši Matevža, ki je moral kreniti na stransko pot.

»Ako ima količkaj možgan v glavi, vé, pri čem je!« godrnjal je Petriček sam pri sebi.

»Lepo in zvito mu je odpovedal svojo hčer«, dejal si bode marsikdo, in oni, ki ne pozna vsega našega kmeta od zunaj in znotraj, mislil bi, da Petriček res zato ne dá Matevžu svoje hčere, ker se tako stanovitno pravda s Podgoričani za Ratíke. Jaz pa, ki sem živel med našimi ljudmi in jih obiščem še sedaj večkrat, da se kaj zgovorimo, vem dobro vse, kako je bilo. Petriček bi se bil malo menil za sosede, ki so mu branili dati hčer, in tudi čisto nič bi se ne bil pomišljal dati jo, ko bi jo bil Matevž poprej snubil. Saj je včasih resno mislil, da bode Rometov Matevž njegov zet. Toda pred nekoliko dnevi je zvedel za boljšega snubača svoji Katrici. Ker ni ime potrebno, ne povem ga, samo to povem, da je bil tam s Slemenov doma. Bil je mlad in

tako denaren, da se Matevž ž njim skoro meriti ni mogel. Res bi bil vsak oče nespameten, ako bi tako lepo priliko zanemaril. Skrbelo je Petrička, kako bode odpovedal Matevžu Katrico, in ná! kakor nalašč so ga Žabarji za kralja izvolili. S tem se je jako zameril Podgoričanom, ki so potem branili Petričku dati Katrico Matevžu. Znebil se je torej ženina z lepimi besedami in naposled še govoril tako, kakor bi si bil Matevž sam tega kriv.

Matevž si je gredé bridko očital, da je sprejel izvolitev. On bi bil pustil rajši vse, samo da bi dobil Katrico za ženo. Njo je imel v resnici rad, tako rad, da sam ni vedel, kako. Toda kazal ni ljubezni in ni nikdar o njej govoril, kakor delajo gosposki zaljubljeni, ki se vedno ližejo. Kadar je hotel biti najbolj prijazen, prijel jo je za roko in jo mehko in skrbno vprašal, ali je zdrava in vesela. Srečen in zadovoljen je bil, ako je bila Katrica vesela. Tesno mu je bilo pri srcu, dušilo ga je tako čudno in mučilo sedaj, ko mu je Petriček povedal, da naj si išče drugodi neveste. Zdelo se mu je neverjetno in nemogoče, da bi bil Petriček za resnico imel, kar je dejal. Pa vendar, saj se nikdar ne laže in govoril je tudi resno. Dvomil je Matevž in dvomil, a naposled je pa le verjel, da je Petriček govoril resnico. Toda Katrice ne pustim, mislil si je Matevž, rajši pustim Bruhanjo Vas, pravdo in Ratíke, samo Katrice ne, Petričkove Katrice ne, ki mora biti moja žena. Tako premišljujoč je mahal po slabi poti na Kál in predno je dospel tje gori, sklenil je za trdno prositi Žabarje, da mu odvzemó kraljevsko čast, da potem Podgoričani ne bodo več nasprotovali njegovi ženitvi pri Petričku.

(Dalje.)



Rudarske pesmi.

III.

Zakleto je vse in zaman ves napor,
Naj delam od mraka do zore;
Da boljše kdaj bode, pomagaj mi vrag,
Če drug mi pomoči ne more!«

To dé in na skalo se vsede rosán
In čelo podprè si otožno;
»Oh, pet otročičev in ženo doma — —
Rediti jih ni mi več možno!«

A iskra v daljavi utrne se — glej —
Približa od onega kraja.
»Kaj neki je to? Li sreče je sel,
Li sel mi nesreče dohaja?«

»Na zdravje tovariš! Kaj zopet golčiš?
Kaj vedno si čmeren, otožen?
He, lice veselo in pridne roké,
Pa nikdar ne bodeš ubožen!««

In mahne ob skalo, zapoje mu sklad,
Sto isker iz kamenja šine:
Prej trdo, ko tolkel bi z golo pestjo,
Korak za korakom zdaj gine.

»Če tebi udá se, i meni se bo!«
In dvojno so skale bobnele.
Zaman je poskušal, da njega moči
Tovariša bi dohitele!

Prišla je denarska, in vedro srcé
Prepolno je sreče kipelo,
Prej delala pridno, zdaj jeden, dva, tri —
Cekine sta štela veselo.

Preštejeta kupček. Ostal jima, glej,
Le jeden še sam rumenjак je;
Tovariš se brani in brani rudar,
Saj trudil jednako se vsak je.

»Kaj to bi premišljal«, dé zadnji hladnó,
»Najbolje, cekin da prekoljem.«
Preseka, in vzame pol zlata si vsak,
Da nihče ne bil bi na boljem.

In zemlja se stresne, podstav zaječi,
Svetilka na robu medleva:
»Gorje, če cekina bi ne bil delil!«« . . .
Gorje ti! . . . po rovu odmeva.

IV.

»Da, materin je god danès«,
To pravila je hiša cela:
Pri ognju je dopoldan vès
Vršela v jedno mer zabela.

Najbolj pa se je tisti dan
Utisnil še Andreju sinu;
Pové naj ta vam spev droban,
Zakaj ostal mu je v spominu.

Da praznoval bi dobro god,
Odložil je podnevno delo,
A ko zvečer je šel na pot,
Maslenko v žep porine belo.

Kdor čelo vso si noč rosi,
Da zapisáti vé kaj paznik,
Zeló krepčila poželi,
Posebno če — doma je praznik.

Cel mesec delal je Andrej
Razstreljevaje trdo skalo,
In slednjič bil je tam, ko prej:
Kopanje nič, strel dal je malo.

Hudó se trudil je nocoj,
Počiti skoro ne utegne;
Ko spomni se na hlebec svoj,
Na skali v suktnjo urno segne.

A kaj-li moti molk temin?
Kaj to? — Nesreča, glej! neznana:
Iz žepa prhne pest drobtin,
Za njimi pa — oj pes! — podgana.

Vladimir.



Iz davne prošlosti.

(Starinoslovne črtice o novejših izkopinah. Poroča J. Pečnik.)

(Dalje.)



robi iz 2. stoletja so narejeni iz velikih kamenitih plošč in pa iz opeke; grobne votline imajo jeden meter širjave in toliko tudi dolžine. Prirejena je bila v njih kamenita polica, da so nanjo stavili posodo z ostanki sežganih koščic mrličevih (brez pepela); poleg te stojé še druge lončene posode, v katere so mu dali priljubljene jedi in pijače, da bi tudi na onem svetu lahko jedel in pil. Večkrat se res lepo vidi, ako se odpre tak grob iz kamenitih plošč: v lepem votlem grobu stoji cela vrsta lepih barvanih posod; nekatere so podobne piskrom, druga je kakor skledica in zdelica, tretja je lep vrč z ročem, dalje so lepe male steklenice, in skoro povsodi je lična svetilka. Našli so se na svetilkah tudi napisi (pečati), kakor: AGILIS, CRESCE, FORTIS; posebno mnogokrat se beró po Kranjskem: LEONETIUS, MVRI, SEXTI, OCTAVI, VERI. One izkopane steklenice so imenovali poprej »steklenice za solze«, a v poslednjih časih so izprevideli, da so bile za mazilo, s katerim so se mazali v življenju; zato jih imenujejo »balzamarije« in kemična preiskava vsebine je isto dokazala. Da je bilo res tako mazilo v njih, vidi se še prav lahko pri vsaki steklenici. Med sežganimi koščicami najdemo večkrat tudi jedno ali dve ožgani igli in pa denar, katerega so Rimljani dali mrtvecu za vožnjo čez reko Stiks (Styx): čez to reko se je bilo namreč treba po njih mislih prepeljati na spodnji svet. Pepel od sežganih trupel je navadno stresen za kamenito ploščo zunaj groba.

V 2. stoletju so delali Rimljani posode že v tukajšnjih lončarijah: take posode so veliki vrči in piskri, med njimi so nekateri prav lepo pisani, posebno velike in težke so debele sklede. Na nekaterih vrčih je tudi napisano ime mrličevo, katerega ostanki so v njem. Našel sem n. pr. te-le napise: MIHI CLARA, CLAVDIAM, FILIUM CLAVDIUM, na drugem: MAXIMIANI, na tretjem: IOVINIANUM itd. Dal sem, mislim l. 1886., v ljubljanski muzej izkopen grob, ki se odlikuje po posebni lepoti in je iz 2. stoletja. V istem stoletju so delali tudi najlepše vrče za pokopavanje, in sicer na poseben način: zgoraj so ozki, a čez sredo zeló široki ter imajo na strani voglato luknjo, da so dajali skozi njo vanje koščice sežganih mrličev. Ne vem, imajo-li v kakem drugem muzeju takih posod; na Kranjskem sem jih našel okoli 30.

Protí koncu 3. stoletja so začeli zidati grobe za cele družine. Izkopali so globoko jamo, obzidali jo z močnim zidom, lepo obelili, oslikali stene, naredili lep tlak, in ga večkrat tudi barvali. Postavili so na straneh lepe slikane omariče, sezidali lepo polico in včasih tudi stopnice. Tukaj so postavili posode s sežganimi koščicami. Taki družinski grobovi imajo vrata in so obokani, kakor kapelice. Povsodi je na strani vzdano malo koritce, kamor so devali pepel mrličev. Do sto takih jako zanimivih grobov smo našli doslej. Skoro ob vseh tedanjih cestah so bili, posebno pa ob cesti držéči v Crucium (Ostrog-Groblje pri Št. Jarneju); najlepšega izmed teh grobov sem našel dné 8. maja 1884. na

levi strani ceste, katera je držala od Nevioduna proti Trebnjemu (Praetorium Latobicorum). C. kr. centralna komisija na Dunaju ga je dala narisati, ker je tako dobro ohranjen, da se le malo kje drugodi dobi kaj sličnega. Vendar pri nas smo dobili tudi mnogo grobov, ki so znotraj prav lepo okrašeni z naslikanimi rožami.

Menda ni nikjer zapisano, da bi bil cesar Konstantin prepovedal sežigati mrličev; dá se pa to sklepati iz izkopin. V četrtem stoletju je prenehalo sežiganje mrličev in začeli so jih cele pokopavati. Vendar so mrličev polagali le redko v rakve; kadar se je to zgodilo, ohranili so se v pesku vsaj ostanki lesa; navadno so polagali mrličev kar v pesek in jih pokrili seženj visoko. To krščansko šego so pač sprejeli le po sili na povelje cesarjevo, zakaj k pokojnikom niso dajali denarja s podobo Konstantinovo, ampak rajši denar pogana Licinija. Bogatejši moški imajo navadno pri glavi na desni strani lonček in lepo steklenico, pri rami lepo fibulo, s katero so si zapenjali obleko, pri pasu je pasna zapon, podobna današnjim zaponam, in pri rokah, le redko pri nogah, denar; včasih se dobi tudi rdeče ali črno barvan pisker in druge lepotije, s katerimi so si krasili pasove. Orožja se ne dobi nikjer, k večjemu kak nož. Rakve so zbijali z velikanskimi žebli, primerjali bi jih skoro lahko našim zobem na brani. Stare ženice so ravno tako globoko pokopane, kakor moški, mlade ženske pa bolj plitvo. Dekleta, umrla od 12. do 18. leta, so včasih jako ozaljšana: pri glavi stoji že lep barvan piskerc, v ušesih imajo bronaste, jako čudne uhane (dobil sem pa tudi že zlatih), okoli vratú je nabranih polno lepih korald, roke krasijo lepe zapestnice, in sicer jih nosi levica navadno

več od desnice (našel sem jedenkrat na levi celó do šest zapestnic, na desni le dve). Dobé se navadno bronaste, včasih steklene in prav lično izdelane, srebrne so redke. Steklene koralde so lepo zelene, višnjeve ali rmene kot zlato. To so bila ženska krasila; prstani iz one dóbe so bronasti in redki. Večina mrličev je bila revna in ni dobila ničesar v grob; njih kosti počivajo v samem pesku in so ravno zato posebno dobro ohranjene. Takih sem izkopal blizu 500. Najbolj čudno je, da v četrtem stoletju niso nosile ženske fibul, ampak moški; tudi se razlikujejo fibule iz četrtega stoletja od prejšnjih.

Grobov smo izkopal gotovo že nad 5000. Škoda, da so ravno najlepša grobišča razdrta od kmetov. Kjer je zadel poljedelec s plugom ob kamen, začel je kopati in razdirati in tako iztrebil iz njive kamenje in pridobil tudi gradiva za lastna stanovanja. Zakaj v rodovitni krški dolini je malo kamenja; zato so hiše in cerkve v bližini, tudi Turnska grajščina, sezidane iz kamenja nekdanjega Nevioduna.

Dasi so mnogi grobovi od kmetov uničeni, vendar se iz ostalih lahko sklepa o narodnosti tedanjih prebivalcev. Nekateri pisatelji pravijo, da je bila tukaj keltska naselbina. Seznanil sem se dobro tudi s keltskimi starinami iz hallstadt-ske dóbe, zato pa lahko rečem: V Neviodunu ni bilo Keltov. Vse, kar se najde, je rimsko, in na napisih se beró samo rimska imena.

Že v 3. stoletju je imelo to mesto tudi zvezno cesto s Celejo (Celjem) na Štajerskem; gotovo je šla ta cesta čez sedanje Krško na kranjski strani Save. Leta 1886. sem namreč našel razbite miljske kamne v zemlji na njivi kmeta Naceta, ki je nasproti Reichenburgu, kakih 11 kilometrov od Nevioduna. Ti

kameni so imeli napise od cesarja Maksencija (235—238 po Kr.). Ta cesar je dal gotovo zidati to cesto kot zvezo med Celejo in Neviodunom, zakaj napis na jednom kamnu pravi: »XXX milj od Celeje«.

Najbolj je mesto cvetlo ob času cesarja Konstantina in njegovih sinov. Bilo je važna ladijestaja za trgovino s Siskom. Iz tega časa se je našlo že več rimskih malikov in mnogo novcev. Kovani so ti novci v Sisku, kjer so imeli Rimljani posebno kovačnico za denar, pod raznimi cesarji od Oktavijana Avgusta sem; iz prejšnjih časov dobi se jih prav malo. Največ jih je bronastih in bakrenih, mnogo srebrnih; zlatih sam nisem našel, pač pa sta mi znana dva zlata novca, že poprej tukaj najdena.

Ker se iz časa cesarja Teodozija najde le redko kak denar, od poznejših cesarjev pa nobeden več, sme se sklepati, da je bilo mesto že pred prihodom Hunov — kakih 60 let poprej — popolnoma razdejano.

Okolo leta 400. so sovražniki požgali in razdejali Neviodunum. Nekaj čez jedno uro hoda od tam, na drugi strani Krke, je nekoliko vzvišena ravan, ki obsega kakih osem oral zemlje. Ta ravan je prav nasproti Krški Vasi, proti Krki se spušča precej strmo. Tu so si sezidali zbegani prebivalci novo, močnejšo trdnjavo iz kamenja neviodunskega. Dasi so kmetje že porabili veliko tega kamenja za stavbe, vidi se vendar še prav natanko, kje je bil zid. Da bi se lože obranili sovražnikov, sezidali so na obzidju tudi več stolpov. Sezidali pa so to trdnjavo še le potem, ko je bil Neviodunum razdejan; to se vidi iz

tega, da je mnogo lepih kamenov z napisi kar za zid trdnjave porabljenih; ljudje niso imeli časa za izbiranje in so porabili vse samo za utrdbo, kar so si v naglici navozili iz razdejanih prejšnjih stanovališč. Tudi v zidu grajščine Mokrice sem našel štiri take popisane plošče (jedna ima napisani besedi: »Municipium — Neviodunum«). Mnogo teh kamenov je bilo postavljenih v čast rimskim bogovom, toda strah pred sovražnikom je prisilil prebivalce, da so porabili tudi te za obrambo.

Drugo velikansko zidovje je pri vasi Malencah, kakih osem minut od trdnjave. Bile so to velike rimske kopeli, obdane s štirivoglatim obzidjem. Pod sobami, kjer so se kopali, bile so votline, da so v njih kurili. Tukaj se dobé tako močne in lepe rimske opeke, kakor le malo kje po Kranjskem. Za prevajanje toplote so služile štirivoglate lončene cevi z luknjo v sredi jedne strani. Strehe so bile krite s pisano opeko. Na pokopališču pri cerkvi sv. Martina so kmetje pri pokopavanju večkrat zadeli na oboke ter menili, da so spodaj kleti. V teh zidovih vidimo samo kamenje, niti sledú ni človeških ostankov; bilo je to gradišče gotovo trdnjava. Ljudje niso v njem dolgo bivali, ker je bilo najbrže l. 450. razdejano od Hunov. Nahaja se pač tudi nekaj grobov tu, a ti so iz poznejših časov.

Rimska cesta od Nevioduna do Siska je bila narejena izvrstno. Šla je čez njive mimo vasi Brege, ob vzhodni strani Mrtvic, čez Vihre, Skopice, Krško Vas, čez Krko, pod Čatežem ob Krki in Savi, potem po njivah mimo Podgračan, Ribnice, po mokriških njivah pod Obrežem na Hrvaško.

(Konec.)





Starec in tica.

Oj, tičica drobna
Na veji sneženi,
Zakaj si mi nema
Na starem makleni?

Bodрила me nekđaj
In ljubko si pela,
Ko pasel sem ovce
In jagnjeta bela.

Ko hodil za brazdo
In plug sem pritiskal,
Ti meni žgolela,
Jaz tebi sem vriskal.

V vinogradu v trsju
Opravljal sem delo,
S teboj sem popeval
Popevke veselo.

Koševal sem brda
V planinah senena,
Popevka me tvoja
Vedrila medena. —

Pomlad in poletje,
Jesen je minila,
In zima je s snegom
Poljane pokrila —:

Pomlad je razgnala
Snežene odeje,
Na starem makleni
Zelene so veje.

Na veji v zelenji
Pa tica popeva,
A starčka, nje znanca,
Gomila odeva. —

Zbelili lasé mi
Vse leta so stara,
Noben mi več udov
Služiti ne mara.

Srce je tesnobno,
In hripavo grlo,
In v grlu je petje
Mladóstno zamrlo:

Zdaj prosim te, tica!
Popevaj, popevaj,
In svojega znanca
Na starost ogrevaj! —

Ant. Hribar.

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)



III. Aleksandrijski sprehodi in spomini.

o izgovarjamo besedo »sprehod«, mislimo si bele poti po zelenem logu, hladno senco pod košatim drevjem, mislimo si neskrbne ljudi, ki pohajajo v lepih oblekah sem in tje ter se kratkočasijo z raznimi pogovori. Takih sprehodov ne morem popisovati, ker se nisem šel ž njimi zabavat na jutrovo, pa tudi nimajo tamkaj mesta tako pripravnih sprehajališč, kakor jih imamo po naših mestih. Sprehode imenujem one poti po mestu in zunaj mesta, na katerih sem si ogledal znamenitosti aleksandrijske. Saj je tako ogledovanje za umnega človeka res kratkočasno in mično.

Jako prijetno je spomladi iti okrog aleksandrijskega mesta, kolikor se more iti. Še prijetneje pa je voziti se. Vožnjo si dovoli potnik še precej lahko, ker niso vozovi dragi, vsaj ne dražji, kakor so po naših večjih mestih. Treba se le previdno domeniti, pa sedeš — recimo tam, kjer si stopil z ladije na suho. Tam je vedno nekaj voznikov. Pa povej natančno, kam naj te vozi! Voznik umeva francosko: »A la colonne de Pompée — K stebru Pompejevemu!« zakličemo in takoj zdrčimo proti južni strani. Tlak je iz prva jako dober, a tem slabši, čim dalje gremo iz mesta. Pompejev steber stoji namreč na južno-zapadni strani, skoro konec mesta, zato smo si izbrali pravo pot, da obkrožimo mesto, h krati pa še vidimo kaj zanimivega. Preko lepe »Ibrahimove ulice«

(Rue Ibrahim) pridemo naposled do mohamedanskega pokopališča, in tam-le na malem griču se dviga ponosno visok, mogočen, osamljen steber, ki se imenuje »Pompejev steber«. Da, prav tak je, kakoršnega sem videl na slikah. Urno skočimo z voza, naročimo vozniku, naj počaka, potem hitimo po griču do stebra. Kakor je povsodi po mestih veliko ljudij brez dela, ki se hočejo živiti od dela ali od dobrote drugih, tako tudi v Aleksandriji in po drugih jutrovskih mestih. Ob stebru nas takoj pozdravi kopa otrôk in odraslih čakalcev. Torej prihajajo sem vedno tujci, mislil sem si, kateri dajejo tem raztrgancem davek — z imenom »bakšiš«. Pa ne zmenimo se zanje in si oglejmo spomenik.¹⁾ Na jako močni, pa prosti podlagi se dviga mogočen steber, rdečkaste, nekoliko temne barve. Deblo je izdelano iz cela, iz jednega samega kosa in sicer iz asuanskega granita ali sijenita (imenov. po mestu Syene — Assuan). Visoko je deblo 20 metrov in pol, spodaj je v premeru 27 in zgoraj 23 decimetrov debelo. Na vrhu ima sicer nekam trdo narejeno, vendar veličastno glávino ali kapitél korinškega zloga. Ves steber je visok skoro 32 metrov. Ko stopiš nekoliko dalje od njega, zdi se ti prav lep in častitljiv. Skoro gotovo je bil nekdam na vrhu tudi kip, ker vse tako kaže, in se zdi zato steber sam nepopoln in prazen.

¹⁾ V naši sliki na str. 89. (posl. števil.) se vidi z vrta Pompejev steber v ozadju, tam daleč za dvema palmama. Popolnoma razločno pa kaže Pompejev steber z mohamedanskim pokopališčem vred naša slika na str. 137.

Ta steber je dandanes jedini spomenik iz nekdanje Aleksandrije, ki je imela brez števila krasnih stavb. Postavil ga je v začetku četrtega stoletja po Kr. neki rimski prefekt ali deželni predsednik z imenom Pompej v čast tedanjemu cesarju Dijoklecijanu. Tega cesarja poznajo čitatelji kot hudega preganjalca krščanske vere; ko se je bila tedaj Aleksandrija uprla, ukrotil jo je on, in zato mu je postavljen ta spomenik. Prav to izraža neki grški napis, namreč, da jo je egiptovski »eparh« (vladarski namestnik) z imenom Pompej postavil nepremagljivemu Dijoklecijanu. Nisem se prepričal sam, ampak le čital, da se ta steber vidi jako daleč na okrog, da ga vidijo iz daljave karavane in ladije. Prav zaradi tega se je ohranil tako dolgo, dasi so pokončali druge spomenike.

Ker mi je ugajal prizor, steber in okrog njega aleksandrijska cvetoča mladina, zato sem napravil fotografsko sliko. Tudi tega je vaje mladi rod; celo nastavljali so se otroci kot važne mestne osebe. Ko smo hoteli oditi, nadlegovali so nas zaradi bakšiša, in ko niso s tem nič prida opravili, začeli so ponujati stare kamene in ne vem, kaj še. »Atik, atik, tik, tik« nam je zvenelo na ušesa; hoteli so reči: »Antik — antique«, t. j. staro, starina.

Prav pod gričem, le čez cesto treba iti, vidimo precèj veliko mohamedansko pokopališče, zato stopimo nekoliko vanje in si je oglejmo! Brani nam ne nihče, morebiti nas kdo prosi bakšiša, to je vse. Pa saj tudi ne vidimo nikake znamenitosti, še manj pa kako lepoto. Mohamedanski ali moslimski grob — seveda kar se ga zunaj vidi — je narejen podolgem, kakor naši grobovi, toda navadno je višji in ima podobo nekake skrinje, naš pa je navadno podoben

hišni strehi. Zunanje nadgrobje narejajo precej veliko in sicer kar iz zemlje in peska, ako nimajo nič drugega, ali pa iz kamenja. Nadgrobje obložé dobro s ploščami na vseh straneh ali vsaj po vrhu; če so pa imoviti, narejajo vse nadgrobje kamenito, da je tak grob — obdelana podolgasta, štirivoglata skala. A nekaj drugega je jako važno. Večinoma sta na vsakem grobu dva po koncu stoječa kamena, jeden nad glavo, drugi nad nogami. Ti kameni so lepše ali slabše izdelani, kakoršen je pač grob in oni, ki v njem počiva. Nadpisi se tudi dobé, a redkeje nego pri judih in kristijanih. Ker se oni kameni radi prevrnejo in zdrobé, zato je mnogo grobov brez kamenov, bodisi jednega ali obeh. Grobovi so obrnjeni proti jutru; ne rečem pa, da bi jih nikdar ne napravljali drugače, od severa proti jugu, zakaj čisto natančno nisem na to pazil.

Pokopališče je tudi mohamedancu posvečen kraj, toda nikakor ne tako, kakor katoličanu. Katoličani ogradimo in radi posnažimo grobišče, napravljamo krasne spomenike, mohamedan je tudi z manjšo lepoto zadovoljen. Tu pa tam poganja kaka rastlina, morebiti kaktus, ali drevo, ki tam slučajno raste. Nekateri grobovi imajo še posebno zidavo ali nekako streho nad seboj, ki počiva na štirih vitkih stebrih, ali pa ima tu pa tam celó podobo male, na vse strani odprte kapelice. Morebiti bode čitatelj najbolje razumel, ako pravim, da so tiste grobne zidave podobne velikim dežnikom, razpetim nad grobom. Imenitne osebe pokopujejo na odličnem prostoru in napravljajo nad njimi tak spomenik; nekateri si pa določijo in pripravijo že v življenju poseben prostor, ne na skupnem pokopališču, ampak na samem, in napravijo tam grobni spomenik. Takih posameznih grobnih spo-

menikov je mnogo v jutrovih deželah, nekateri so prav umetni in so nekake male mošeje. Popoln grobni spomenik take vrste ima dva oddelka, ki sta z zidom ločena in le z malimi vrati ali z malo odprtino združena. V prvem se ne nahaja nič, odločen je za molitev; v drugem je pa grob in sicer precej visok in širok, z nekakima rogéma spredaj in zadaj namestu visokih kamenov. Ako umrje kak mohamedanski »svetnik«, to je človek, ki je živel kot norec, umazan in raztrgan, takemu radi napravijo poseben spomenik v podobi male mošeje, kamor hodijo menda molit. Naletel sem na nekatere take spomenike in poprašal o onih svetnikih, o čemer bodem pripovedoval drugodi.

Pravijo, da hodijo zlasti mohamedanske ženske rade na pokopališče in se tamkaj dolgo mudé. Jaz sam jih posebno mnogo in mnogokrat nisem videl, a zato ne morem tajiti, da bi ne hodile; morebiti nisem bil slučajno tam o primernem času. Tu čepé ob grobu, zahaljane v temno obleko, naslanjajo se nanj in držé v roki tudi palmovo vejo. Še rajše pa kramljajo, ako se dobi tovarišica, kajpada o pokojniku, ako ne o drugih rečeh. Jutrovci se namreč silno radi razgovarjajo, sedé in sedé med seboj kramljajoč, in ni jim nikdar odveč. Tako je tudi na pokopališčih.

Skoro ni treba omenjati, da se mora potnik-kristijan vèsti pošteno na grobišču mohamedanskem in ne sme onečastiti tega kraja, ki je častljiv nesrečnim nevercem, zakaj sicer bi se mu lahko kaj primerilo; verska gorečnost moslimov se rada vname. Otožen hodi prepričan kristijan po tem mestu mirú, ker se spominja, da tu notri počivajo nekrščeni ljudje, za katere ni svetilo solnce resnice.

A čas je že, da sedemo na voz in se popeljemo naprej. Če smo bili otožni na pokopališču, preženejo nam take misli kmalu razni prizori, prizori živih ljudij in lepe prirode, polne življenja.

Od mohamedanskega pokopališča se vozimo kar naprej proti jugu, skozi kratko ulico, pa smo iz mesta. Pred nami se lesketa v solnčnih žarkih vodna površina, kakor bi bila mirna reka. To je »Kanal Mahmúdíje«, ki se prijazno in lepo vije okoli Aleksandrije. Vzradoval sem se prizora, ki se tukaj odpira očem. Ne globoko leži mirna gladina kalne vode med bregovoma. Kanal je širok kakih 30 metrov, globok menda 6 metrov. Voda je rjavkasta, kakor so nekatere naše reke po deževju. Bregova sta tu pa tam, zlasti spodaj ob robu gola, više pa zeleno obrasena, kar se jako dobro vjema z rjavkasto vodo. Nad vse mične pa so vitke palme, ki rasto ob bregu; poleg njih je tudi kaka divja smokva, ki je na jutrovem tako pogostna. Kajpada je drugačna in milejša lepota v naših dolinah, kjer se peni srebrni studenec po belih skalah, ali se vije čisti potok po peščeni strugi mimo košatih dreves, ali pa močna reka po rodovitni planjavi: toda čudovito mi je bilo tudi tam pri srcu, tako domače, tako ljubo. Palma prostira in razpenja v višavi veje, kakor bi bil zidar sezidal lahek steber in mu postavil na vrh lepo krono. Palma je v pravem pomenu veličastno drevo, zato je pa tudi narodom znamenje moči, zmage in veselja. Tam ob bregovih se ljubo vspenja kvišku, in njene veje se nagibajo nizdoli proti vodi, kakor pri nas šibke vrbe. Res krasno pa je na onih mestih, kjer raste mnogo palm skupaj in se družijo v senčnat log. Nebo je žarno svetlo in krepko modro, zrak je suh in čist, vse se vidi tako določno,

kakor bi bilo ob robu obrezano, vse ima jasne in čiste obrise, a mali gozdič se temní tako vabljivo v tej svetlobi, da te kar mika iti tje in sestiti v senco. Zato kaj radi pohajajo ljudje v tak log; tukaj si umivajo obraz, roke ali vsaj noge, tukaj peró, tukaj tudi molijo mohamedanci. Solnce je prisvetilo tam izza daljne planjave, mohamedancu je tedaj čas molitve: umije se, prostrè svoj plašč, priklanja se zroč proti jutru, kakor mu veleva prerokova vera. Ob drugi priliki pa tukaj sedi, počiva in kramlja, zraven puši egiptovski tobak, ali pa samo gleda pušilca, če ne more sam kupiti tega Allahovega darú; sedeč prav blizu pušilca je tudi on deležen dima in prijetnega duha tobačnega. To je poezija, taka je prijetnost ob kanalu.

Sem in tje raste ob bregu tudi ločje, med katerim ima prostora in varnega skrivališča razna živad — a ne krokodili. Mnogo čolnov je blizu kraja, majhnih in velikih, nisem pa videl, da bi bilo prevažanje po vodi kaj živahno.

Kanal mi je ostal tako živo v spominu, da ga kar gledam pred seboj in da bi še dalje hvalil njegovo lepoto, ako bi se ne bal čitatelja, češ, to je dolgočasno. Naj povem rajši nekoliko o zgodovini in o važnosti tega kanala.

Aleksandrija je precej daleč od onega kraja (Rosette), kjer se izliva glavna veja Nilova v morje. Dasi leži jako ugodno ob morju, vendar je pa bilo od nekdanj to neugodno, da ne priteka v mesto nobena reka. Da bi ta nedostatek odpravil, sklenil je turški namestnik v Egiptu, Mohamed Ali (morebiti bodemo o njem še kaj več povedali) napraviti iz Nila do Aleksandrije velik kanal. Ta naj bi mestu dovajal vode in naj bi bil pripraven za manjše ladije. Tudi za namakanje tal je bil jako potreben. L. 1819. so ga delali. Potrebo-

vali so za delo 250.000 delavcev jedno leto in nagnali felahe, da so kopali. Pri tem jih je menda pomrlo 20.000 zaradi bolezni in lakote. Stroški so znašali sedem in pol milijona. Ko to slišimo, spominjamo se nekdanjih egiptovskih faraonov, ki so nakladali ljudem jednaka težka dela. Imenoval pa je kanal njegov začetnik po turškem sultanu Mahmudu, in tako se zove »Kanal Mahmûdije«. Narejen je okrog jezera Edku v kolo baru in je izpeljan iz Nila pri Fum el Mahmûdije. Dolg je čez 80 kilometrov. Moramo ga imenovati res znamenito delo, zakaj še le sedaj se je mogla razcevesti Aleksandrija, sedaj ima vodo, sedaj ima lepo okolico, obdelana polja, krasne nasade. Iz kanala namreč poteka voda v manjše jarke, in s tem dobivajo tla potrebne moče. Seveda je treba za kanal tudi skrbeti. Zemljemerci, katerih je mnogo v Egiptu, nadzorujejo to napravo. Polagoma se namreč nabere v njem mnogo blata, in treba ga je čistiti. Pred več ko 30 leti ga je Sajid, egiptovski namestnik, dal temeljito potrebiti in popraviti.

Pa dovolj o kanalu! Ko bi imeli časa dovolj, peljali bi se ob njem uro daleč do javnega vrta, »ginênet en — nucha«: tu bi videli razno tropično rastlinje, videli bi vso prirodno krasoto združeno na malem prostoru, videli bi — ako bi šli v petek ali nedeljo — aleksandrijsko gospôdo. Toda vsega si ne moremo ogledati, kakor tudi poročevalec ne more vsega popisati. Samo to še omenjam, da je ob kanalu mnogo umetelnih vrtov in vil ali letovišč. Nekatero vile so nekam čudno zidane, namreč ne z ravno sprednjo stranjo, ampak z raznimi koti in preseki v pročelju; to pa je zaradi sence.

Zanimivo bi bilo stopiti tudi v katero izmed onih koč, ki so blizu kanala, da

bi videli tukajšnje življenje od blizu. Pa kdo vé, ali bi se nam ne primerilo kaj neljubega. Zato bodimo zadovoljni, da vidimo kričeče male raztrgance ob cesti, tam pred hišo kako zamazano žensko, ki jako marljivo dela, na cesti kakega moškega, kateremu se ne pozna velika urnost in pridnost. Najrajši se kažejo moški s konjem ali oslom ali kamelo vred. Zdi se, kakor bi bilo moško delo le to, da jahajo semtertje, tovorijo v mesto in iz mesta, da pušijo, da se pogovarjajo, ali pa kregajo. Vidi se, da jim ni preveč težko živeti, vendar je prav veselih obrazov nekam malo.

Da, da! Na vozu se lahko modruje o lenih ljudeh, kakor bi bili mi kaj boljši. Pustimo ljudem, kar imajo! Povsodi je kaj dobrega, pa tudi dovolj slabega.

Da ne zaidemo le predaleč, zavijmo na cesto »Moharrem Bey«, ki je na južno-vzhodni strani mesta, in hitimo proti drugemu mestnemu griču »Kom ed-Dik«, na katerem je velikanska priprava za vodovod in pa angleška posadka. Aleksandrija ima vodovod, ta dobiva iz kanala vodo, ki se v posebni pripravi čisti ali preceja (filtruje), da potem kot pitna voda poteka na vse kraje mesta. Kdo je bil v Egiptu in ni slišal, kako hvalijo Nilovo vodo kot najboljšo pitno vodo! »Kako to?« poprašuješ, »saj si poprej rekel, da je voda Nilova kalna in rjavkasta«. In vendar je ta voda ne samo zdrava pijača, ampak tudi hladna in prijetna. Pa še nisem vsega o njej povedal, še tretje čudo treba omeniti: Nil čisti in hladi samega sebe, da morejo Egipčani piti dobro vodo. Sedaj pa poslušajte, kako je neki to!

Prvič: Da ljudje tako hvalijo Nilovo vodo, to je lahko umeti, saj nimajo druge. Ko bi imeli Savo, izvestno bi jo

za pijačo bolj hvalili, ko Nil. V gorkih, posebej v jutrovih krajih ne zaničujejo vode tako, kakor pri nas. Pri nas jo privoščimo »žabam«, ali pa pravimo, da še v čevlju ni dobra. Tam pa jo privoščijo žabe ljudem, in ljudje se je nič ne branijo. Studenec, reka, to je ljudem dragocena stvar, pravi blagoslov nebeški. Da bi bila Nilova voda posebno dobra, ne morem reči, pač pa priznam rad, da ni slaba. Drugič: Velika prednost Nilove vode je, da se nesnaga kmalu sesede na dnu posode, in tako se dobi čista voda. In tretjič: Iz Nilovega blata se dá delati lončena posoda, in res narejajo brez števila nekakih vrčev rjave barve, ki so popolnoma podobni našim majolikam. Te posode pa imajo jako drobne luknjice ali »pore«, skozi katere se preceja čista voda. Zato je ta posoda, kadar je v njej voda, vedno taka, kakor bi se potila. Mokrota na zunanji strani posode pa se jako hitro izhlapuje ali suši, in zaradi tega je posoda vedno hladna, kakor je tudi koža hladna, kadar je mokra. Tako torej hladi Nil samega sebe. Kdo bi ne občudoval božje modrosti, ki s tako malim pripomočkom tako obilno in mnogostransko skrbi za človeka! Jednako bomo slišali pozneje o palmah. Čitatelj pa iz tega nekoliko spoznava, da je Egipet res v nekem pomenu »dežela čudežev«. — No, vsaka reč ima tudi slabo stran, in tako tudi Nilova voda za tistega, ki ima živo domišljijo. Pomisliti treba, da ima Nil za Misisipijem najdaljši tok med rekami vsega sveta; čital sem celó, da ima med vsemi rekami sploh najdaljši tok. In po tej dolgi poti — kaj mora Nil pobrati in sprejeti! Koliko ljudij se v njem umiva, koliko živali se koplje, koliko nesnage in mrhovine se vanj zmeče, da včasih kar po vrhu plava, koliko krokodilov

biva v njem! Tako pride v vodo marsikaj, kar ni preveč okusno. No, bodisi kakor koli — da končamo to stvar —, na Kom ed-Dik-u se skrbi, da se Aleksandrijcem ni treba bati nikakega krokodila v pitni vodi iz Nila.

Prav na tem griču je tudi trdnjava ali »fort«, kakor rekó Francozi. Pravili so mi, da je bila ta trdnjava, ali če hočete vojašnica, Angležem prav vseč.

Zato so stavili — opirajoč se na svoje puške, bajonete in druge ostre reči, podpirajoč besede z groznimi topovi — prav vljudno prošnjo, da bi smeli njih vojaki tam bivati. Brez šale: Angleži so v Aleksandriji varuhi in tudi gospodarji, če se ne motim; angleški kanoni pa so za Egipčane to, kar je palica za malopridne dečke.

(Dalje.)



Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige „družbe sv. Mohorja“ za leto 1891.

(Dalje.)

5. »Slovenske Večernice« za pouk in kratek čas. 45. zvezek. Kakor druga leta, tako nam tudi letošnje »Večernice« podajajo jako raznovrstnega berila. Začenjajo se s povestjo: »Zadnji tihotapec«. Spisal J. Podgrajski. Podlaga povesti je zgodovinska in vzeta prav iz domačih krajev. Tihotapec so slovenski in hrvaški pisatelji že večkrat navajali v povestih, »zadnji tihotapec« pa je po svoji strastni smelosti pravi vzor te baže ljudij. Jezik ni tako lep, kakor povest. »In«, »pa« ponavljata se prevečkrat v enem in istem stavku, razširjajoč ga dostikrat nepotrebno. (Gl. n. pr. 11. sp., 12. zg.). — V Kodrovi povesti: »Mir ljudem na zemlji« razvidi preprosto ljudstvo, kako neumno je ustavljati se napravam novih cest, kar se tako rado dogaja. Kmečka trma je v takih slučajih poglaviti vzrok, da se posamezni posestniki in celo srenje trdovratno protivijo takim obče-koristnim napravam. Da bi bil gorjanski Planinec »poljubil« nekdanjega nasprotnika, ni verjetno, to je bolj za gospôdo. Predlog »raz« se veže s tožilnikom. — Resnična dogodba: »Bog ne plačuje vsake sobote«, spisal Ivo Trošt, je zopet prav poučna, ker kaže žalostno osodo bahatega zapravljevca in brezbožnega širokoustneža. Nekako prehitro se vse vrši. Da bi bili »ekstra«-pivci sedeli pri mizi »zeleno pogrnjeni«, ne more mi v glavo, ker ni običajno; saj niso delali nikake izkušnje! — Dr. J. Rakež nas uči, »kakšno bodi naše stanovanje«. Tudi potrebna snov za Večernice. Da se premalo skrbi za zdravo stanovanje, vzrok je, rekel bi, večkrat tudi revščina in ne le nemarnost pa nevednost. Pa, če so stanovanja še tako slaba, in če se človeku godi še tako hudo, »pogine« vendar ne (v spisu na dveh krajih),

ampak umrje. Tako govori slovensko ljudstvo o človeku, ustvarjenem po božji podobi. — Fr. Rádinski nam je po svojih mičnih »pravljicah« znan že iz 43. zvezka »Večernic«. — Ivan Steklasa preiskuje dela domačih junakov; sad tega truda je tudi opis »Herbarta Turjaškega«. ¹⁾ Beseda »smelost« je med narodom premalo znana. — Če tudi se je omejil Josip Karba v »narodnih šegah« le na Babince pri Ljutomeru, vendar in prav zaradi tega bi bil moral v spisu, namenjenem vsem Slovencem, več izrazov pojasniti v oklepah ali pod črto, sicer je marsikaka šega nejasna. To velja zlasti o rastlinskih imenih, o posodah; kaj je s tistim »dedom« na str. 97., pa kaj to pomeni: »Pri polnočki se v Ljutomeru napravi poseben spomin za babinske mladeniče« str. 99? Da se sredpostno sredo »baba žaga«, to ne prihaja le od tod, ker so »gospodinje s postnimi kuharijami že prišle na sredo«, ampak to izvira še iz poganskih časov od boginje Morane (Morene), ki ni bila le boginja smrti, ampak tudi zime, in okoli srede posta je navadno zime konec. Tako nekako sem čital pred leti v neki Matični knjigi.

¹⁾ Znan gospod, večak v domači zgodovini, poslal nam je to-le oceno o tem spisu: Herbart Turjaški, spisal Ivan Steklasa. Ta zgodovinska črtica, ki se gladko bere, bode ljudstvu ugajala, ker se mu zdé prijetni spomini na strašne boje naših prednikov s Turki. Ker imamo o tej tvarini že dovolj tiskanih virov, in je posebno g. pl. Radics življenje junaka Herbarta Turjaškega opisal v obširnem delu, omenjeni spisek gotovo ni delal pisatelju preglavice. Primerila se je vendar njemu, oziroma tiskarni, neka neprijetna pomota. Na 87. str. pravi, da so Herbartovo truplo pokopali v »sedanji protestantski cerkvi (poprejšnji cerkvi sv. Elizabete) v Ljubljani«; a pokopali so je v tedanji protestantski cerkvi (prej in pozneje še katoliška cerkev svete Elizabete), ki je sedaj Mayer-jeva prodajalnica pred špitalskim mostom v Ljubljani.

— Izvrstna spisa za svoj namen sta Vošnjakov
dramatični prizor »Oreh« in Štuparjev živi

popis »Krtica«. Le še večkrat kaj tako pisanega!
— Fr. Kos nam kratko pa pregledno pripoveduje



Cerkev Božjega Groba v Jeruzalemu.

o »razširjanju krščanstva med Slo-
venci«. Vmes so imena razširjevalcev krščan-
stva, katerih ni še nihče čul, kdor ni čital kakih

posebno obširnih in temeljitih zgodovinskih raz-
prav. »Talnikov« ne bodo vsi poznali. — Kakor
vse Lešnikarjeve, tako bo razveseljeval »Stric

Groga, ki se je metal z medvedom«, še marsikatero drugo slovensko hišo, morda prav takrat, ko bodo tudi turščico luščili, robkali ali ličkali. — Izmed »zgodovinskih povestic«, spisal J. St., je druga za naše čase in kraje premalo jasna. Duhovnik je pač moral imeti

ciborij pri sebi, ne samo jedne same sv. hostije. — Knjižico sklepajo Benedikove »Kratkočasnice in smešnice, nabrane iz vsakdanjega življenja«. Nekaj jih je že zelo znanih, pa jih človek še rad prebere. — Med prozajične spise so uvrščeni tudi pesniški proizvodi, bolj ali



Mohamedansko grobišče v Aleksandriji in Pompejev steber.
(Pogled od severne strani.)

manj umetno zloženi, kakoršen je pač njih vir. Hvalevredno je priobčevati jedrnate narodne pripovedke, v lepi vezani besedi pa so še zanimivejše.

Val. Bernik.

»**Pekel**« ali Tretja reč med štirimi poslednjimi. Slovencem za novo leto 1892.

spisal kanonik dr. Ivan Križanič. (Z dovoljenjem visokočast. kn. šk. lavantinskega ordinarijata.) V Mariboru. V založbi katol. tiskovnega društva. Tisek tiskarne sv. Cirila. — To je natančen naslovlični knjižici 64 strani, ki je izšla o novem letu in se dobiva v tiskarni sv. Cirila po 20 kr. —

Slovenci, ki ste lani po »Tekel-u ali Pravični tehtnici božji«, predlanskim pa po »Beli ženi«, istega marljivega pisatelja tako pridno segali, vzemite letos še »Pekel« srčno v roke! Upam, da ga ne položite iz rok, dokler ne prečitate vseh 19 odstavkov te poljudne razprave. Četudi se vsa razlaga naslanja na izreke sv. pisma in cerkvenih učenikov, vendar ni nikjer suhoparna, vmes so vpletene kratke prigodbice iz vsakdanjega življenja. Nekateri izrazi so res le holj pri murskih poljancih domači, a umevali jih bodo tudi drugi Slovenci. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru je natisnila to knjižico prav okusno in, rekel bi, skoro brez tiskovnih pogreškov. Prečastiti gospod pisatelj je po pravici imenoval v predgovoru ta svoj najnovejši spis Slovincem podano »zlató jabolko za novo leto«. Vzemi in preberi!

J. Voh.

»**Povesti**« slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo. Zbral in uredil Andrej Kalan, urednik »Domoljuba«. Ponatis iz »Domoljuba«. II. zv. Cena 20 kr. V Ljubljani, 1891. Založba tiskovnega društva. Tisek »Katol. Tiskarne«. Str. 120. Dobiva se v »Katoliški Bukvarni«. — O tem zvezku velja večinoma to, kar smo rekli o I. zvezku. V njem je 14 mičnih povestij, ki so res »v poduk in zabavo«. Ker dandanes Slovenci mnogo več in pa rajši čitajo, kakor so še nedavno, zato ustreza taka knjižica res potrebi, in toplo priporočamo to knjižico bralnim društvom, knjižnicam in vsem onim, ki radi posojajo knjige. S tako knjigo bodo storili dobro delo.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige „Maticе Hrvatske“ za leto 1891.

Kakor smo ocenjali druga leta knjige »Maticе Hrvatske« skrbno, pa tudi z zanimanjem in ljubeznijo za bratovski in mili nam hrvaški narod, tako tudi letos, tem bolj, ker opažamo od leta do leta večji zunanji napredek. Je-li ta napredek istinit, so-li knjige po vsebini od leta do leta boljše, to mora pokazati ocena posameznih knjig. — Ob tej priliki ne moremo si kaj, da ne bi opozorili bratov Hrvatov na jednako dolžnost ali vsaj ljubav proti nam. In ta je: da bi tudi oni tako skrbno in s tolikim zanimanjem preučevali naš napredek, naše delo, kakor naše časništvo, posebej še naš mali list Slovincem razkazuje delovanje in napredovanje Hrvatov. Zdi se nam sicer, da nam Hrvatje ne povračujejo dovolj našega zanimanja. Upamo vendar, da bode i v tem vedno bolje, vsaj mladež — kolikor vemo — ceni in odobruje naše napore.

1. »**Slike iz Bosne**«. Napisao Ivan Lepušić. (Zab. knjiž. zv. 133—136.) 8°. Str. 129. Cena 50 kr. — »Matica Hrvatska« je večkrat jako srečna s svojimi knjigami. Tu nam ponuja razne pripovedke, tam podaje slike z raznih strani lepe hrvaške domovine; sedaj se giblje v skalnati Dalmaciji ali pa v kršnem Primorju, malo kasneje se odpelješ v romantično Zagorje, drugokrat v Slavonijo, zemljo plemenito: naša knjižica pa te bode odvedla v Bosno ponosno.

Ta raznovrstnost ugaja čitatelju, »Matici« pa privablja novih členov iz onih krajev, o katerih pripovedujejo knjižice. Če zanimajo knjige nas, kako ne bi še bolj onih, ki živé v tistih krajih!

Lepušić, »pravo pravcato zagrebačko diete«, je sicer nov pisatelj v »Matici«, a ni nov med hrvaškimi pisatelji. Z veliko srečo se je poskusil na pesniškem polju, kar pričajo tudi njegovi »Pjesnički prvijenci«, o katerih je »Dom in Svet« že poročal nekdanj. V »slikah iz Bosne« predstavlja se nam pisatelja, in priznamo radi, da smo ž njim jako zadovoljni. V sedmerih črticah, ali bolje pripovedicah nam je podal nekoliko dovršenih slik iz bosenskega življenja, katero mu je dobro znano kot ondi službujočemu učitelju. Večina pripovedek pripoveduje o mohamedancih, katere nam črta Lepušić, kar se mora posebno pohvaliti, kot ljudi, ne pa kot divja strašila v fantastiški obleki, z dolgimi brkami in z dolgim mečem, kako nabadajo kristijane na kolce. Tako pisarjenje se je priljubilo posebno onim pisateljem, kateri niso videli nikdar drugačnega Turka, kakor na ploščici tobačne prodajalnice. Res ne bomo tajili mnogih in krvavih del, katera so storili Turki kristijanom, vendar treba pomisliti, da sedaj ni več onih razbrzdanih divjakov, in v mnogih hrvaških mohamedancih se pretaka slovanska kri. In res se ne sramujejo nekateri od njih priznati, da so Hrvati, in mnogi delujejo že na slovstvenem polju in prebirajo hrvaške knjige. Matica je dobila pred kratkim baš med bosenskimi mohamedanci mnogo členov, a Lepušićeva knjiga pridobila jih bode še več. Pa oglejmo si vsaj mimogredoč te slike!

Prva nam pripoveduje plemenito delo nekega age, ki je pomagal v hudi zimi od drugega age spodeni krščanski družini. Na Turgenjevov način je tu podal pisatelj lepo božično sliko. Zanimiva je druga, večja, v kateri se nam riše življenje glasovitega bosenskega hajduka Hadži-Ostojice in uči v njej, da se ne smemo maščevati, ker veliko bosenskih kristijanov in mohamedanov je bilo nesrečnih baš zaradi maščevanja. V »Zaprekah« opisuje pisatelj, kako je mala stvarca sprla dve imenitni krščanski rodovini in kako ji je naposled župnik vendar pomiril. »Pobratimi« je zgodovinska pripovedčica iz druge polovice osemnajstega stoletja in prekrasno slavi sveto vez pobratimstva, te najlepše cvetke, katera je pognala med južnimi Slovani. Ta pripovedčica nam svedoči, da je pisatelj kaj spreten v pripovedovanju zgodovinskih dogodkov, pa bi zato želeli, da nam podá kdaj tudi večjo povest iz bosenske zgodovine. Gradiva mu bode ostajalo, zakaj ne vem, ali ga je kje toliko, kolikor v ponosni Bosni. Nasmejati se moraš »Mehmedu Omeroviću«, kateri ni nikjer uspel, dokler ni naposled sklenil, da začne krasti. Ker ni hotel nikakor opustiti tega sklepa, naučil ga je hodža pošteno krasti, in to mu je privedlo srečo tudi v njegovo hišo. »Rasema« je žalosten list iz bosenskega življenja, ko so se vzdignili bosenski krajišniki proti nečloveškemu Omerpaši, »vlaškemu poturici«. Nu, zadnja pripovedčica: »Muratov vir«, slika nam žalosten konec bosenskega trpina.

»Slike iz Bosne« so prezanimive, nerad jih položiš iz rok, dokler jih vseh ne prebereš. Jedino to moti precěj, da ni pisatelj pretolmačil onih mnogobrojnih turških besedij, katere se nahajajo v knjigi. Ne samo, da so nerazumljive Slovence, ampak tudi velika večina hrvaških čitateljev jih ne bode umela. Seveda se podajo v govoru, in tudi mohamedancem bodo ugajale, a pretolmačile naj bi se bile. Vendar to sem opomnil le za drugo priliko. »Slike iz Bosne« so navzlic temu lepe, verne slike hrvaškega naroda v Bosni, kateremu želimo tudi mi z darovitim pisateljem: »Bože daj i nakloni! Da poslije mračnog doba bratske nesloge ogranu hrvatskomu narodu na osnovu bratske ljubavi, pažnje i pobratimstva dani sreće i blagoslova!« A mi pravimo še: — i krščanske prosvete! Bog daj!

2. Ksaver Šandor Gjalski: »**Iz varmegjinskih dana**«. Portreti, akvareli i razne risarije. 8°. Str. 275. Cena 75 kr. — Že mnogokrat se je bavil »Dom in Svet« z darovitim hrvaškim pisateljem Gjalskim. Omenjena knjiga je nov dokaz njegovega uma. Prijazno Zagorje s stari-kavimi poslopji zagorskih šljivarjev, malih plemenitažev in grajščakov, in staro, veselo življenje v onih kurijah je Gjalskemu predmet za lepe slike. Kolikrat nam je že pisal o tem, in vendar dobiva vedno novih snovij in novih zanimivostij! Tu srečamo že znane osebe, s katerimi nas je seznanil Gjalski že v črticah: »Pod starimi krovovi«, a njim so se pridružili novi junaki iz onih blaženih dnij stare varmegjije (županijske sodnije), ko še ni bilo takega prepada med raznimi stanovi, a živelo se je in gostilo po onih starih plemenitaških dvorcih. Evo vam nekoliko izmed onih junakov!

Prvega srečamo lahkoživega, veselega »žitomirskega gospodina«, Imbrico Dobojevića, komornika nj. c. in kr. veličanstva, bivšega ogerskega gardista, podžupana in poslanca. Od nekđaj veseljak in vetrnjak, udal se je uživanju; to ga je naposled pokopalo. Iz gibkega gizdalina je postal slab, siromašen stavec, kateri je nosil obnošene suknje in pokrpane čevlje. Dobro je opisana tu vesela godba, a posebno se bode marsikateri smejal veselemu prizoru jurasora Šebešića. Kdo je pa ta pol-kmet, kateri živi v vednih tožbah in se ne more nikakor sprijazniti z novimi uredbami, da plačuje davek in druge pristojbine? Kaj ga ne poznate? T. j.: perillustris ac generosus Ermenegildus Arpad nobilis Czintek de Vuczsjá Goricza itd., dasi vozi v Zagreb na sejem purice in opravlja druga ne baš plemenitaška opravila. Ker so se neplačani davki vedno bolj množili, prodali so Cinteku ono staro hišo prav tedaj, ko mu je siromašna žena povila toliko zaželjenega naslednika. A on, kateri se je nekđaj toliko protivil davkom, hodil je naposled po vaseh in rubil živino in druge stvari siromašnim kmetom, ki niso mogli plačati davka. »San doktora Mišića« je popreje že »Vienac« objavil. Ta malo čudna pripovedka kaže, kako se je dr. Mišiću pripetilo baš ono, o čemer je popreje sanjal. Poučna je »Idila staroga ljeta«. V tem res umetniškem slikanju, katero ti napaja srce z ugodnimi čustvi, v tem spretnem pred-

stavljanju raznih oseb nam je pokazal Gjalski, kako včasih baš najmanj sposobni ljudje z zvi-jačo in dobrikanjem priplezajo do visokih služb, a drugi sposobni, marljivi in pošteni z bok poštenosti ostajajo v zakotju. Kdo ne vé, da se je to dogajalo na Hrvaškem že popreje, a dandanes žal še v večjem številu! V »Starcih« je pokazal pisatelj zopet nekatere osebe starega kova, kakoršnih bi sedaj zaman iskal. V naslednji sliki evo nam sodnika Krupića, navdušenega za Ogersko in za njene uredbe, pa njegovo starikavo teto ekscelencijo baronico Horst von Montecivico und Lukasfalva, katera je živela le za nemško Avstrijo in vse ograje, vrata in mostičke okrog svoje grajščine oličila s črnožolto bojo! Ker so jo prezrli pri prihodu nadvojvode, bolelo je to neizmerno staro dvorsko gospo, zmešalo se ji je v glavi in žalostno je končala življenje v nekem dunajskem zavodu, kamor so privedli pol leta kasneje tudi sodnika Krupića, kateri je preveč ljubil vinsko kapljico in lahkoživje. Epilog: »Varmegjija« kaj umestno dovršuje celo knjigo in nam podaje nekoliko črtic o slavni, stari varmegjiji. Bila je, ni je več!

Ni ga med hrvaškimi pisatelji, kateri bi umel pisati tako mikavno, živo in verno, kakor zna Gjalski. Ne čudimo se, da ga tuji pisatelji tako marljivo prelagajo v svoj jezik. Tudi »Varmegjinski dani« so mu le na čast. Celo knjigo preveva nekak zdrav humor, kateri je, rekel bi, na nekaterih mestih skoro malo na kvar istini, vendar to bode čitatelj rad pregledal zaradi drugih vrlin. — a.

»**Cesarizam i bizantinstvo**« u poviesti iztočnog razkola. Napisao dr. Ivan Marković, franjevac države presv. Odkupitelja. Dio I. Zagreb 1891. Vel. 8°. Str. XXIX. + 551. — To delo spada brez dvombe med najvažnejše znanstvene proizvode, kar jih je lanskega leta v hrvaškem jeziku zagledalo svet. Tukaj nam učeni pisatelj na podlagi mnogih starejših in novejših zgodovinskih virov dokazuje, kako poguben je bil bizantinski cesarizem za duševno življenje naroda in zlasti za cerkev, dokler ni bruhnul nesrečni razkol, ki je napravil strašen prepada med vzhodnim in zahodnim svetom. — Kaj pa je cesarizem? Na to nam pisatelj odgovarja v »pristopu« (str. 1—33), opisujoč borbe, ki so jih imeli rimski papeži z zahodnimi vladarji: Politika, ki razven države ne priznava nobene druge oblasti, to je cesarizem. »Cesarizam je« besede so pisateljeve, »nezakonito i neopravdano pretjerivanje carske vlasti. Cesarizam nad sobom, ni uza (zraven) se, ni u okviru države ne može, da podnosi (ne more trpeti) nikakve druge vlasti, ma zvala (naj se imenuje) se ona roditeljska, građanska, crkovna. Cesarizam hoće, da vlada religijom kao i svakom državnom institucijom. Misli, da mu je prosto izpravljati (popravljati), izmjenjivati (izpreminjati) i samu vjeru, prema svojoj čudi i samovolji.«

A carigrajski cesarizem je še nekaj posebnega. »Njegova nam poviest iznosi pred oči osim (zraven) neizmjerne oholosti sve mane (napake), sve grdobe, sve zloće, sve sramote, što ih možeš zamisliti u najnižim slojevima (vrstah)

ljudskoga društva, pa i puno više. Lukavstvo (zvičajnost), pretvaranje (potuhnjenost), lice-mjerje, pakost (hudobnost), sumnja, zavist, osvete, najnemoralnije pletke, nevjera, bezstidna (nesramna) i razuzdana nečistota, zvierna nemilost, bezbožnost: — sve je to najuže spojeno s carigrajskim cesarizmom. — Ta cesarizem je pokvaril narod, ostrupil mu kri v žilah, zatrl grškega duha, značaj, poštenje, ljubezen do slobode, resnice in pravice. Nekdanji grški ponos se je izpremenil v ošabnost in neumno preziranje vsega, kar ni grško.

Z jedne strani neizmerni napuh, z druge pa najhujše, res robsko ponižavanje človeške časti na korist oseb, ki so večinoma po velikih hudodelstvih zasedale najvišja mesta v državi —, to je bizantinstvo. Strašna osoda Bizanca je naravni nasledek take vlade. Cerkev je izgubila svojo slobodo in se je kakor veja odtrgala od svojega debla, v narodu so se posušile državljanske kreposti, ki so podlaga državi: bila so torej na široko odprta vrata napredujočemu mohamedanstvu. Bizanc je dobil, kar je zaslužil, ali nasledki njegovega cesarizma še tiščé, kakor môra, milijone duš. — V 25. poglavjih nam pisatelj obširno črta zgodovino Bizanca od onega časa, ko je postal stolica rimskih cesarjev, do Focija.

Celo delo kaže veliko, nenavadno marljivost, vstrajnost in natančnost, kakor tudi globoko učenost, strokovnjaško spretnost in resnoba. Delo se ne prepira z nasprotnikom, ampak je čisto zgodovinsko. Pisatelj je vsako trditev, prej ko jo je zapisal, postavil pod oster kritiški nož, zatorej se tudi spis odlikuje v natančnosti in nepristranosti. — Da, tako se razlagajo težka zgodovinska, cerkvena in verska vprašanja, kakor je bizantinski razkol. Ko bi se tudi z nasprotne strani tako nepristrano in trezno pretresoval ta predmet, kmalu bi se izpolnile želje vsakega pravega in zavednega Slovana, kmalu bi izginil globoki prepad, ki loči vzhod od zahoda, in dva, doslej nasprotna sveta, podala bi si bratsko roko. — S tem delom si je pisatelj pridobil velike zasluge za krščanstvo, zlasti za slovanstvo in še posebej za svoj narod, kateremu je nesrečni razkol vsekali strašne rane. Carigrad je imel veliko in važno ulogo v zgodovini južnih in vzhodnih (ruskih) Slovanov, zatorej bode Markovićevo delo gotovo zanimalo ves učeni slovanski svet, ker, kakor smo že omenili, ni pisano samo za bogoslovca, ampak sploh za vsakega izobraženca. Ta knjiga ne podaje zabavnega berila, pač pa bogat znanstven zaklad, zatorej treba misliti, kadar jo bereš. Cena knjige je primerno majhna: velja za one, ki so jo že prej naročili 2 gld., za druge pa 3 gld. Škoda samo, da je malo iztisov tiskanih čez število naročnikov; kdor hoče torej imeti to krasno delo, naj si je kar hitro naroči. Dobi se v »Dionički tiskarni« v Zagrebu in drugodi. — Upamo, da bode kmalu izšel tudi 2. zvezek, in takrat bomo imeli zopet priliko govoriti o tem znamenitem delu.

F.

»**Ruska škola**«. Sastavio Antun Radić. 8°. Str. 64. Cena 60 kr. — V novejšem času zavzema ruska književnost gotovo prvo mesto

v Evropi, zato se tudi ruski jezik vedno bolj čišla v olikanih vrstah vseh narodov: Ruskega jezika se učé Angleži, Francozi in Nemci; kaj čuda, če se tudi Slovani vedno bolj zanimajo za rusko slovstvo! Saj se ga drugi Slovani naučimo mnogo lože, kakor n. pr. Nemci ali Angleži. — Kako se naši bratje Hrvati zanimajo za rusko slovstvo, pričajo mnogi prevodi imenitnejših ruskih pisateljev, a opaža se že tudi sicer semtertje ruski vpliv. Lani se je ustanovilo v Zagrebu tudi posebno društvo, kateremu je namen pospeševati učenje ruskega jezika.

Udom tega društva je menda namenjena v prvi vrsti »ruska škola«. Pisatelj je popolnoma več v ruščini in je tudi svojo nalogo dobro dovršil. Začetnikom ne koristijo dosti obširna in zamotana slovniška pravila; pisatelj razvija v tej knjigi kratko in jasno samo najvažnejša pravila o izgovarjanju in oblikoslovju ruskega jezika. Za vajo podaje povest J. Turgenjeva »Življa mošči«, z náglasom, izgovorom in natančnim hrvaškim prevodom. Na koncu je tudi slovar manj znanih in samo ruskih besed. Posebno je dobro, da je naznačen v izvirniku naglas, ker prav ta dela velike težave pri učenju raznih slovanskih jezikov. Sezite Slovenci, ki se želite učiti ruščine, po to knjigo, ki bode zlasti začetnikom pri učenju več pomagala, kakor razne praktične in nepraktične nemško-ruske slovnice!

F.

»**Učiteljski koledar za prestupnu godinu 1892.**« Izdalo ga učiteljsko društvo požeške doline u korist zaklade za učiteljski konvikt. Vez. 16°. Str. 319. Cena 80 kr. — Zadnjič je oglašil »Dom in Svet« Popotnikov koledar za slov. učiteljstvo, evo ga podobnega hrvaškega, katerega veselo pozdravljamo zato, ker je prvi hrvaški učiteljski koledar, in ker ga je izdalo marljivo učiteljsko društvo lepe požeške doline. Razven navadnih koledarskih podatkov prinaša nam koledar popoln imenik učiteljstva na Hrvaškem in v Slavoniji, a obeta v prihodnje imenik tudi iz drugih krajev, kjer se hrvaško govori. Dobro se mu podaje životopis za hrvaško učiteljstvo prezaslužnega moža, pisatelja Ivana Filipovića. Posebno pripraven je oni prostor za dnevnik, kjer so razni podatki za učiteljstvo zaslužnih mož, ne samo hrvaških, ampak tudi drugih narodov, potem tudi pisateljev in drugih v zgodovini znamenitih ljudij. Učitelj, ki bode rabil ta koledar, zapomnil si bode nehoté marsikaj od tega, in dobro mu bode došlo. Na koncu so pridejane dolžnosti učitelja v pojedinih mesecih in razne druge drobtinice. Izdanje koledarja je okusno, le vez je slaba, kar ne bi smelo biti pri knjižici, katera se leto dnij po žepu nosi. Upamo, da bode v prihodnje bolje. Knjižica je zopet nov dokaz delavnosti učiteljstva hrvaškega, posebno v požeški dolini. Res čuditi se moramo, kaj je storila zloga in navdušenje v hrvaškem učiteljstvu. Evo jim »pedagogiskega sbora«, »zaveze hrv. učit. društava«, evo jim sredi belega Zagreba ponosne palače: »hrvatskega učiteljskega doma«. A ako dá Bog srečo, sezidala bode njih požrtvovalnost tudi zavod za učiteljske sinove, v katerega korist je izdan gorenji koledar! To je vesel pojav. --a.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Poleg »Českého Lidu« bode izhajala tudi knjižnica, katera bode prinašala večje razprave. Prvi zvezek te knjižnice je že izšel: »**Skřítek v lidovém podání staročeském**«. Sepsal dr. Čeněk Zibrt. Velika 8°. Str. 44. Cena 36 kr. — Tu nam pripoveduje znani pisatelj, kar se je ohranilo pri starih Čehih o domačih bogovih, kateri se zovejo v staročeskih spomenikih: »skřítek, diblík, šotek in hospodářček«. Spomin na te domače duhove se je ohranil skoro pri vseh narodih; to so mali možički, kateri prinašajo ljudem večkrat srečo in uganjajo vsakovrstne šale in burke. Sem spada tudi domača kača (had hospodářček in had s korunkou), o kateri misli narod, da prinaša v hišo blagoslov in srečo, in joj onemu, kateri bi jo ubil.

Ne morem, da ne omenim tudi prezanimive knjige, katera je izšla pri Šimačku v Pragi, a zove se: »**Nákres slovanského bajesloví**«, napsal dr. Hanuš Machal. Velika 8°. Str. 224. Cena 2 gld. 20 kr. — Dasi se je pisalo že mnogo o slovanskem bajeslovju, vendar ne vem knjige, v kateri bi bilo vse to tako razmerno kratko, natančno in jasno preiskano, kakor v tej knjigi. Kar se vé o slovanskem bajeslovju, vse je zbrano tukaj iz raznih slovanskih virov. Težavno delo! O stvarjenju sveta in človeka (seveda po slovanskih nazorih), o slovanskih bogovih, o solncu, mesecu in zvezdah, o zračnih prikaznih, o usodi, o domačih bogovih, o vilah in rusalkah, o divjih in povodnih bitjih, o ognju, hudobcih, o čarovnicah, môrah, volkodlakih in vampirjih in pa o raznih slovesnostih: o vsem tem čitaš v knjigi. Pisatelj je tvarino, kolikor se je dalo, preiskal strokovnjaško. Tudi o nas Slovencih je povedal marsikaj zanimivega, rabil je največ Pajkove črtice in »Kres«. Le to mi ne ugaja, da se pisatelj v celem delu tako ogiblje hrvaškega imena. Mislimo, da so v znanstvu Hrvatom že mnogi delali krivico. Zakaj bi jih ne priznali kot posebnega naroda in se ogibali imena, ki je tako opravičeno, kakor srbsko? Mi zagovarjamo jedinstvo, kjer moremo, a nikjer ne resnici v škodo.

—è.

»**Museum**«. List bohoslovců česko-moravských. Ročník XXV. Leto 1890—91. Pořadatel (urednik) Jakub Procházka. — Ta list, o katerem želim nekoliko izpregovoriti, neznan je večini cenjenih čitateljev. Tudi ni čudno, ker »Museum« je prav skromen list. Njegov urednik ni proslavljen učenjak ali pisatelj, ne prinaša učenih spisov, niti romanov po duhu našega časa, v listu tudi ne najdeš imen čeških velikánov na slovstvenem polju.

Iz tihega zidovja brnskega semenišča zahaja v druga češka semenišča, a v zunanjem svetu ima malo znancev. Ker pa »Dom in Svet« rad poroča o slovstvenem delovanju bratovskih narodov slovanskih, naj zvedó njegovi čitatelji, kako se mladi češki bogoslovci pripravljajo, da bodo mogli danes ali jutri uspešneje delovati za blagor svojega naroda. Pred vsem pa želim na to opozoriti naše slovenske bogoslovce, da

bi jih, kolikor je mogoče, posnemali in stopili ž njimi v ožjo dotiko.

Češki bogoslovci imajo po vseh semeniščih svoja književna društva, v katerih imajo predavanja (přednášky). slavnostne večere z deklamacijami. govori in petjem; vzdržuje se knjižnica in čitalnica.

Vsa ta društva pa stojé med seboj v zvezi in imajo svoje središče v Brnu ter na skupne stroške izdajajo list »Museum«. Najboljši spisi, ki se čitajo v raznih družtvih, pošiljajo se v Brno in se tiskajo v listu; tako so v njem zastopana več ali manj vsa društva.

Razven tega so v listu kratka poročila o družtvih, ki so v zvezi češkomoravskih bogoslovcev.

Lanski zvezki imajo več dopisov iz Prage, iz Budejevic, iz Olomuca, iz Litomic, Kraljevega Gradca in — celó iz Zagreba. Zagrebški »Sbor duhovne mladeži« je bil nekdanj v posebni zvezi s Čehi. Prvi češki pisatelj, Jan Kollár, Hanka, Jelínek, Třebízský, Čech i. dr. so dopisovali ž njim in mu pošiljali knjige. Pa minuli so tisti časi, ko se je učil vsak člen »Sbora« poleg materinskega še drugega slovanskega jezika. Današnja mladina se bolj zanima za prazno politikovanje, kakor za resno in koristno učenje. Lani je »Sbor« stopil vendar le v zvezo s češkimi bogoslovci po nekem udu, ki pozna dobro češki jezik in češko slovstvo.

Za šolsko leto 1890/91 so izšle tri številke, katere obsegajo 176 strani. V vsaki številki so daljše ali krajše pesmi, med katerimi se posebno odlikujejo »Sv. Nikefor«, »Ztracený ráj« (Fr. Leubner) in »Alumnovy písně« (H. Podlesák). Drugi spisi so večinoma modro- in bogoslovni, kakor: »O naturalizmu a realizmu«, kjer pisatelj govori o razliki med naturalizmom in realizmom, določuje v glavnih potezah bistvo prvega in drugega ter omenja njiju glavne zastopnike. Iz tega sestavka se vidi, da pisatelj dobro pozna novejšo francosko in rusko slovstvo. V članku »O pozitivizmu« se razlagajo glavna načela pozitivizma, govori se obširneje o njegovem začetniku Avgustu Comte-u in njegovem modrovanju. Dalje so spisi: »Kapitola o vášních« (strastih), »O neodvislé ethice«, »Liberalismus ve vědě« itd. Iz slovstvene zgodovine imamo članek »Frederi Mistral, slavný básník provenčalský« iz peresa Sigismunda Bouške. Ta članek je posebno poučen in zanimiv. Pisatelj govori najprej o prepоруdu provenčalske književnosti v novejšem času, potem nam podaje življenjepis genijalnega provenčalskega pesnika Mistrala in naposled govori o njegovem najvažnejšem delu »Mirěče«. Z veseljem smo brali, da pisatelj sam želi prevesti to izvrstno delo na češki jezik in mnoge kosce iz M. nam res podaje v lastnem češkem prevodu. Ta članek je po naših mislih najboljši izmed vseh poučnih spisov lanskega »Museum-a«. Med drugim je v 1. številki tudi pridiga na praznik nedolžnih otročičev (»Kazání na den sv. Mládátek«), a v 3. številki dva življenjepisa: »Eliška Myslíková z Chudenic«, »Dr. Josef Chmelíček« in kratka črtica o Danteju. Kar se tiče notranje vrednosti

teh člankov, ponavljamo besede »Vlasti« o lanskem »Museum-u«: »Ti članki so poskusi, a dobri poskusi. Kdo bo de od mladega bogoslovca tirjal temeljito, vsestransko dovršeno in učeno razpravo? To so le vaje, katere vodijo k popolnosti.«

Kajpada je ta vsebina nekoliko jednolična. Pogrešamo člankov iz slovanske, posebej slovanske cerkvene zgodovine, zlasti pa še prirodoslovnih; predlanskim (če se ne motimo) bil je vsaj eden članek prirodosloven in sicer o darvinizmu. Vsakdo vé, kako važna znanost je dandanes prirodoslovje, zatorej se mladim in nadarjenim mladeničem ne more dovolj priporočiti, naj se učé (vsaj nekoliko) prirodoslovja. Res je, da bogoslovec nima mnogo prilike za to, kar mu ostaja časa od bogoslovja, mora ga porabiti za druge nauke, kateri so več ali manj v zvezi z njegovim poklicem. Vendar bi se v velikem številu bogoslovcev lahko dobili vsaj nekateri prijatelji prirodoznanstva.

Temu listu ni namen in mu tudi ne more biti, da vzgaja same učenjake, ampak dobre pisatelje, zatorej ne umevamo, zakaj se pisatelji z uredništvom vred niso ozirali malo bolj na leposlovje. Prav na tem polju se mlad pisatelj lahko izuri v jeziku in si razvije svojo nadarjenost. Kaj hasni vedno samo tožiti o brezbožnosti in pokvarjenosti modernih pisateljev, ako se narodu nič boljšega ne dá v roke! Pokazati treba dejansko, ne samo z vpitjem in tarnanjem, da tudi na krščanski podlagi more cvesti leposlovje; a za to treba vaje. Dobro bi torej bilo, da bi »Museum« določil dostojno mesto tudi kaki dobri povesti. Tako bi se izobrazil v semeniških zidovih marsikak dober pisatelj, ki bi pozneje podajal zdrave dušne hrane svojemu narodu.

Naposled častitamo češkim bogoslovcem, da so v tako lepi zlogi, da gojé dejansko ljubezen do cerkve in naroda, in zato jim želimo najboljših uspehov. Slovenskim bogoslovcem pa priporočamo, naj si naročé »Museum« in naj pomislijo, v čem so jim Čehi morebiti vzgled. — To je gotovo, da so dandanes potrebe, katerim mora ustrezati duhovnik, mnogo številnejše in nujnejše, kakor so bile nekdanj. Tudi so deloma drugačne. In za to treba primerne priprave.

—F—.

»**Ottův Slovník Naučný**«, o katerem sem poročal v št. 8. l. l., dospel je do konca lanskega leta do 11. snopiča petega dela. Vseh je izšlo dotlej 98 snopičev. »Ottův Slovník Naučný« ali illustrovana enciklopedija vednostij vseh strok se ne peča prav nič s strankarstvom, ampak hoče biti prava zakladnica potrebnih nauk za češki narod. V njem nahajamo najnovejše pojave in napredke v vseh vednostih, opazujemo h krati neumorno marljivost uredništva in njegovih učenih sotrudnikov, da bi delo dospelo do popolnosti in tekmovalo z deli drugih narodov.

»**Starý dluh**« od Koldy Malínského. Česka salonní bibl. št. 74. V Pragi, založil J. Otto l. 1891. — »Starý dluh« je zgodovinski roman, kakoršnega so na češkem kulturnem polju gojili Prokop Chocholoušek in Jos. K. Tyl, posebno pa

zadnji čas pokojni duhovnik Václav Beneš Třebizský. K sedanjim pisateljem te vrste prištevamo Alojzija Jiráška, Zikmunda Vinterja in Kolda Malínského. Omenjeni novelisti in romaniopisci nabirajo pridno zgodovinske snovi za svoja dela po prašnih arhivih in knjižnicah in pregledujejo stare pergamene.

Pa ne samo snov, ampak tudi obliko za pesniška dela povzemajo iz poprejšnjih stoletij. To dokazuje povestna trilogija »Starý dluh«. »Starý dluh« nas spominja zgodovinskega zloga XVII. in XVIII. stoletja; tu je polno latinizmov in arhaizmov. Pesniška slika je pretkana z zgodovinskimi novicami, popisi in dogodki. Zgodovina je torej v tej trilogiji poglavitna stvar, poezija le postranska. Tako je v povestih »Pater Amos«, »Premijant«, »Štědrý večer patera Adama a Nativitate Domini«, ki so vzete iz časov Slanskih častitih redovnikov pijaristov koncem XVII. in XVIII. stoletja.

Samostansko življenje med golimi zidovi, njega vesela in žalostna stran, stare latinske šole s premijanti, spletke mestne gospóde, dobro češko srce pod ostro haljo in jednake slike iz poprejšnjih stoletij zanimajo in učé čitatelja.

»**Dějiny umění výtvarných**« od Karla B. Mádl. (Prim. »Dom in Svet« 1891. str. 381.) Pisatelj razlaga zgodovino assyrske tvorne umetnosti (v snopičih 6—8). Nekoliko preobširno popisuje palačo Sargonovo v Chorsabadu (Horzabadu). Tako n. pr. popisuje notranjo napravo: dvorane, tempeljne, mostove, grobe, gradivo, zid in okraske, oboke, razsvetljava, stebre, dekorativno plastiko, relieve, kralja in vojsko, trojno vrsto reliefov, človeško postavo, izraz in telesno gibčnost, slikanje brez perspektive, živali, leva, čudne postave, tehniko barv (polychromijo), glyptiko, slikarstvo, emajlovanje dekoracijo, izdelovanje kovine, lesa, tkanje, vezenje itd. Iz vsega tega je razvidno, kako natančno in znanstveno je to delo.

Fr. L—r.

DRUGA SLOVSTVA.

»**Archiv für slavische Philologie** von V. Jagić«. XIV. zvezka sešitek je izšel meseca vinotoka l. l. Vsebinska mu je raznovrstna. A. Brückner nadaljuje svoje »Böhmische Studien« (strani 1—45). M. Speranskij popisuje odlomek komentovanega psaltera, povedavši najprej v uvodu nekaj besed v obče o psalteru, n. pr. da je izmed vseh svetopisemskih knjig najbolj razširjen. C. Jiriček priobčuje o igrah v stari Srbiji za despota Jurija Brankovića v Prištini l. 1435. Imenovani pisatelj nam tudi naznanja, da se beseda »stanjanin« ne najde samo v carja Stefana Dušana zakoniku, ampak tudi v aktih dubrovškega sodišča. Dr. J. Aranza je razložil Barakovićevo besedo »jarula« ter pravi, da je, kakor tudi dubrovška »ârla« iz latinske besede »areola« in pomeni »ein kleines erhöhtes Blumenbeet oder den viereckigen hölzernen Blumenkasten« (str. 78). Imenovani dr. J. Aranza pripoveduje (str. 78—82), odkod so južno-slovenske (slovanske) naselbine v južni Italiji, kjer v okraju

Molise še dandanes v treh ali štirih vaseh 5000 duš govori »ikavščino«, torej narečeje hrvaškega jezika. Poprej je bilo več vasij slovanških, pa so se sčasom pollaščile. Po Makušev-em (Итальянские Архивы Сборникъ, 8) so se naseljevali Slovani že zgodaj v Italiji. Že v začetku XII. veka nahajamo nekatere Slovane v službi Anjouincev. Vzrok preseljevanju so bili Turki. Prišli so pa na Laško Slovani iz Dalmacije. Narečeje okrog Zadra se vjema z narečjem, katero govore naseljenci v Italiji. Nato govori pisatelj o dohodu Vlahov v Istrijo in Dalmacijo. E. Kalužniacki ima na str. 82—83 »Beschwörung des Gewitters in einer Aufzeichnung aus dem Ende des XVII. Jahrh.« in »Λέξις Λατινική in einer älteren bulgarisch-slovenischen Uebersetzung«. Posebno je pa za nas Slovence zanimiva in poučna razprava dr. Murka »Zur Erklärung einiger grammatischer Formen im Neuslovenischen« 89—115. Omenim naj, kar piše gosp. pisatelj o oblikah »bodem in bom« na str. 113. »Die vollen Formen (t. j. bodem) sind in der nsl. Schriftsprache heute daher nur archaisch, eignen sich sehr gut für die Poesie und auch für die Prosa, besonders zu rhetorischen Zwecken, wenn nämlich auf das Verbum ein besonderer Nachdruck fällt.« Nadalje pobija Murko nauk Levstikov in Janežičev, da so kratke oblike (t. j. bom, boš . .) enklitike, in le dolge ortotonirane. Oblike, katere berem na str. 109: »nabъš, nabš, nabta . .« slišijo se tudi v gornji savinjski dolini, kjer se polnih oblik med ljudstvom ne dobi, n. pr. »nabъm, nabъš, nabъ, nabъmъ in nabmъ, nabte nabъdъ in nabdъ«. — »Kritischer Anzeiger« ima kratke ocene knjig, katerih vsebina je različna. Mikavno je popisana krvna osveta dalmatinskih Slovanov: »Die Blutsühne bei den süddalmatinischen Slaven« (str. 141—146.) in: »Eine Midas-Sage in bosnischer Fassung«.

Fr. S. Lekše.

»**Flores medici**« oblati hominibus bonae voluntatis. Collegit et in lucem protulit Pater Chrysogonus Majar, O. S. F. Facultate superiorum. 1891. Labacum in Carniolia Austriae. Prostat in »Libraria catholica« 25 crucifer. v. a. Typis Blasnikianis. 12°. 68. Z barvano sliko na čelu. — Kdor umeva latinščino, imel bode s to knjigo dovolj veselja, ker je res zanimiva. Izdajatelj je tu zbral snopič latinskih verzov, kateri so se našli slučajno na starih zamazanih papirjih. Radi mu priznavamo, da bi bilo res škoda, ko bi se bili pogubili. Vsebinsko res ni v prvi vrsti pesniška, ampak didaktična, poučna, a oblika je nenavadno spretna in umetna. Glavni del je 150 »psalmov«, ki so vsak iz dveh distihov in ki naznanjajo na kratko poučno vsebino Davidovih psalmov. Nekaj drugih spevov vnema srce za ljubezen božjo. Zanimivo v distihih je to, da se pol-verza (po cezuri) vseskozi rimata

(leoninski verzi), ne da bi zaradi tega delal pesnik posebno silo jeziku. — Knjižica je vredna, da jo čitatelji-latinci v roko vzemó in čitajo.

Dr. Fr. L.

Glasba.

»**Slovenske pesmi**« za sopran, alt, tenor in bas. Vglasbil in velečastitemu gospodu Sim. Gregorčiču, slavnemu pesniku slovenskemu, posvetil Hrabroslav Volarič. Opevov 7. V Ljubljani. Lastna založba. Tiskali J. Blasnikovi nasledniki. (Cena 70 kr., po pošti 75 kr.) -- Volarič je sicer še mlad, a znan skladatelj. Marsikdaj smo že brali njegove skladbe na vsopredih, in dotični pevovodje bi lahko povedali, da jih je občinstvo bilo veselo; Volaričeve pesmi ugajajo, vnemajo in vendar — kar je pevcem zelo po godu — niso težke. Težavne harmonizacije ne nahajamo v njih, napev je glavna stvar. Isto velja tudi o tem delu. — Skladatelj je izbral poštene tekste; želi pač vsak poštenjak, da je tudi pri veseljah vse — pošteno!

Zbirka ima 9 pesmij na 20 straneh, »pesnic« ne smemo reči, ker so nekoliko obširnejše, a zato toliko primernejše za koncerte in za veselice. Namen teksta je pogodil skladatelj dobro; le pri 8. »Na planine« mi »la la« ne gre prav v uho, ker Krilanovih besed vtisek je nekako otožen. Zato mi tudi duh P. Hug. Sattnerjeve skladbe (v Glasbeni Matici) bolj prija. Želeti bi bilo tudi, da bi se besede (kjer se že ponavljajo — zaradi napeva) tako ponavljale, da bi ne bilo brez pomena, kakor n. pr. str. 13: »kjer zvezdic sveti se nebroj, kjer zvezdic sveti, kjer zvezdic, kjer zvezdic se nebroj, kjer zvezdic, kjer zvezdic sveti, kjer zvezdic se sveti nebroj«. — Vsebinsko: 1. Slovanska pesem (dobra). 2. Pogovor z domom (ljubka, ganljiva). 3. Ne zveni mi (prijazna). 4. Pomlad (mila). 5. Gospodov dan (jako lepa, za boljše zборе; jako dobro dé v drugi polovici imitacija sopranovega napeva v tenoru, pri katerem naj še kak »baritonist« pomaga). 6. V noči (lepa, za bolj »fine« zборе). 7. Ljubav (ritem prvega takta se ponavlja devetnajstkrat! — sicer dobra). 8. Na planine (napev se zdi skoro »prelahek« v primeri z melanholičnim tekstom). 9. Poziv k petju (dobra in efektivna, a peti treba res »vivace«). Na str. 1., 4., 5., 11., 16. (dve) so male pomote, katere pa vsak pevovodja lahko zapazi in popravi.

Zveselil sem se teh pesmij in upam, da bodo še marsikoga zveselile. Iz peresa Volaričevega smemo še marsikaj lepega pričakovati; vem, da ima še mnogo blaga v rokopisu, in prav je, da ne sili takoj z »novorojenci« na dan ter izdaje le polagoma in večinoma le take komade, ki so preskušnjo že prebili. Kupite in pojte, ne bode vam žal!

J. K.



Razne stvari.

Naše slike. Slika T o m a n o v a je posneta natančno po fotografiji in je zaradi tega zanimiva. »Matica Slovenska« je izdala l. 1876. Tomanov življenjepis z (risano) sliko in pesmami. Prav bi bilo, da bi kak vrstnik o tem nenavadnem rodoljubu napisal kaj spominov. — Slika na str. 101. kaže najznamenitejši prizor v Rimu: Spredaj Tiberu, nadnjo »Angeljski most«, na desni »Angeljski grad« (castello di S. Angelo), v ozadju pa veličastno kupolo cerkve sv. Petra v Vatikanu. — Slov. prodajalec kostanja na Dunaju (str. 105). Ko slovenski dijak pod jesen prvič pride na Dunaj, vzbudi njegovo pozornost možak, ki stoji na voglu kake hiše in glasno ponuja mimogredočim svoje »heisse zuckersüsse Tirolermaroni«. Njegov obraz se mu zdí znan, in če stopi k njemu ter ga v slovenskem jeziku nagovori, nasmeje se mu mož prav sladko z besedami: »Kaj ste tudi vi, gospod, Kranjec?« in izrazi svoje veselje s tem, da mu izbere posebno lepih kostanjev in potem še kaj navrže. Kranjec ne izpremeni na Dunaju svoje posebne podobe; sedi prav široko pred svojim kotlom, zavít v debelo suktnjo, kučmo ima čez čelo potegnjeno ter puha prav pridno iz domače pipe. Kranjci živé v skupnem stanovanju ter služijo jednemu gospodarju. Ker živé skromno in varčno, prihranijo si lepo vsoto denarja, s katerim se vrnejo spomladi domov. — O hrvaški razstavi, katero nam kaže slika »Pogled« itd., govorili smo lani; nekaj malega dostavimo kmalu. — Novomesto (str. 113). Potovalcu, prišedšemu po cesti od Trebnjega na tako zvani »Kapiteljski hrib«, odpré se prekrasen svet: na levo pod njim se vije lena Krka, pred njim se vzdigujejo v daljavi Gorjanci, ob njih vznožju se vrsté razni gozdovi, iz katerih se blišči le tu pa tam kaka cerkvica; in središče temu svetu je metropola dolenska: Novo Mesto, kakor je kaže naša slika. Na levi strani je veliko poslopje vojašnica, ki pa že več let stoji prazna; na desno od tega poslopja je okrožno sodišče, na hribu pa kipi proti nebu kapiteljska cerkev s krasnim zvonikom. Zgodovine in sedanjih razmer nam ni treba natančneje opisovati, ker je pred kratkim to nalogo profesor Vrhovec hvalevredno dovršil. — »Nadangelj Gabrijel« in »Blažena Devica Marija«. Obe sliki sta v istini jedna in kažeta »Oznanjenje Marijino«. Prva predočuje besede: »Angelj Gospodov je oznanil Mariji, in spočela je od svetega Duha«; druga pa: »Glej, dekla sem Gospodova, zgôdi se mi po tvoji besedi!« Sliki treba le pazno ogledovati in premissljevati imenitno skrivnost, da spoznamo moč in vzvišenost slikarstva. — Treba bi nam bilo govoriti samo še o cerkvi Božjega Groba v Jeruzalemu, a rajši odložimo do druge prilike.

Rudarske pesmi. V III. pesmi je morebiti izraz »denarska« čitateljem neznan. Pomeni to, kar »plačilni dan«, kadar namreč dobé delavci plačilo. Prav

za prav je treba pri »denarski« pristaviti »nedelja«; ono nedeljo po plačilnem dnevu so rudarji posebno dobre volje. — IV. pesem morebiti nekaterim čitateljem ne bode ugajala. Tudi nam ni popolnoma. Toda predmet te pesmi: materin god, maslenka v žepu in oni tragikomični konec — vse to je tako značilno za »malo« življenje idrijskega rudarja, kateremu je god kakega domačina z vsemi njegovimi dobrotami, rekel bi, poezija, da je nismo mogli zavreči. Kdor je živel v Idriji med rudarji, vé dobro, da je res tako. V obče so vse te pesmi povzete iz mišljenja in pripovedovanja idrijskih rudarjev.

Fran Cegnar, izmed najbolj zasluženih slovenskih pisateljev, je umrl v Trstu dné 14. febr. Pokopali so ga 16. p. m. Na mrtvaškem listu so podpisani: Viktorija Cegnar, soproga, Zmagoslav, Franc, Avgust, Ivan, sinovi; Avgusta, Marija, sinahi. Obljubljen nam je življenjepis s sliko pokojnikovo, kar objavimo čim najpreje.

Matej Frelih, dekan in slovenski pisatelj, zaspal je v Gospodu 1. februarja t. l. v 64. letu svoje dôbe. Pokopali so ga slovesno 4. februarja. — Vsaj kratek življenjepis objavimo o priliki.

Dr. Blaž Lorković, odličen hrvaški narodnjak, profesor in pisatelj, umrl je dné 18. februarja. Obširneje poročilo objavimo pozneje.

Znameniti grobovi. 1891. Dné 24. febr. je umrl v Ljubljani **Fran Globočnik**, c. kr. profesor na višji realki, znamenit slikar slovenski. Porodil se je l. 1825. v Trziču na Gorenjskem. Oče mu je bil okrajni zdravnik. Že v zorni mladosti je imel veliko veselje do slikarstva; navdušenost za to umetnost je dovedla neizkušenega dečka do drznega koraka, da je brez vednosti in dovoljenja starišev pobegnil na Dunaj. Tu se je marno učil slikarstva in, dasi ga je uboštvo silno trlo, vstrajal je najmanj let. Posrečilo se mu je, da je bil vsprejet v akademijo, kjer je dovršil študije. Z Dunaja je šel v Rabo na Ogersko, kjer je deloval 10 let. Slikal je zlasti za cerkve. Za romarsko cerkev Malo Marijino Celje na Ogerskem je zvršil sedem oltarnih slik, med drugimi sv. Ladislava, sv. Skolastiko, sv. Mihaela, Rojstvo Jezusovo, Križanje Kristusa itd. Dalje je slikal za cerkev v Füss-u (sv. Benedikt v nebeški slavi), v Farkanyu pri Rabi (Slovesno prenesenje ostankov sv. Štefana v Budi), v Basci (Immaculata), v Kiš-Biru (sv. Jernej), v Csorni (Immaculata), v Rabi (sv. Štefan, Kristus s križem), v Gorenjem Galu (sv. Trojica, štirje evangelisti, sveti Peter in Pavel in presbiterij na presno itd.). Razven zgodovinskih in nabožnih slik je izvršil nekaterim ogerskim dostojanstvenikom več portretov; naslikal je več slik za razstave (zlasti l. 1849. za vojaške); zastava »Katoliške družbe« nosi sliko iz njegove roke. Bavit se je v prejšnjih letih z moderno minjaturno slikarjijo na slonovo kost, dalje z akvarelno slikarjijo in je sodeloval pri nekaterih nemških ilustrovanih listih. — L. 1865. je dobil profesorsko službo na ljubljanski realki, kjer je deloval do l. 1889. ko je obolel. Za Ribnico je naslikal veliko oltarno sliko sv. Štefana, papeža, mučenca in l. 1883. je poklonil cesarju povodom šeststoletnice akvarelno sliko »Razgled na Ljubljano in okolico raz Golovec«.

Slovenskim pisateljem in bralcem.

(Dalje.)

Za pravo in uspešno delovanje na pisateljskem polju treba poklica in treba tudi toliko zmožnostij, da je pri vsakem narodu le majhno število res dobrih pisateljev. Mislim namreč take pisatelje, kateri narodu res koristijo, katerim ni pisateljevanje samo zabava, tudi ne golo kruhoborstvo, ampak pravo in čisto delovanje iz notranje, naravne potrebe. Pisatelj te vrste čuti v sebi nepremagljiv nagon, naj piše, naj naznanja svoje misli drugim. Toda ne čuti nagona tako, kakor čutijo oni, ktere »srbé prsti« in ki hočejo na vsak način pisati, ampak piše, ker ima kaj pisati, ker vé in ker hoče to tudi drugim povedati. In to, kar vé, zdí se mu toliko imenitno, važno in potrebno, da ne more molčati; zdí se mu koristno, zdí se mu lepo, prijetno, dobro, in zato ga vabi ljubezen do ljudij, naj pové in razkaže to tudi drugim.

Tako si mislim pravo pisateljevanje in misel ta je brez dvoma prava.

Četudi bi se to razkladanje ne zdelo vsakemu bralcu umevno, vendar naj čita pazno še dalje, ker pravi nauk zanj še-le pride na vrsto.

Pravi pisatelj se razodeva najprej v tem, kar piše.

No, pisatelj knjig in knjižic, listov in listkov, ne zamerite! Ne morem drugače, kakor da Vam nekoliko potresem Vašo torbico in pogledam, kaj ponujate ljudem!

Poglejmo navaden časopis z raznimi članki in sestavki, dopisi in pregledi, listki in novicami: Koliko je res pravega zrna? Kolikokrat čitamo dopise, o katerih moramo reči: Ako bi človek tako govoril, dejali bi, da prazno slamo mlati ali otrobe meša! Koliko nepotrebnih besedij, koliko čisto praznih stavkov, v katerih ni samo nobene pametne misli, ampak sploh nobene misli. Zlasti nekateri 'listki' ali 'feuilletoni' se

odlikujejo po časopisih s takimi praznimi stavki in odstavki. In pisatelji te vrste celó mislijo, da je listek tem boljši, čim bolj je prazen, ali boljše, bedast. Naročnik pa naj tako zmes plača, naj čita, naj si možgane kvari in duha moti, pisatelju pa še hvalo poje? In koliko se dandanes takega piše! Umen bralec pa si pomagaj tako-le: Vprašaj se, ali bi govoril ti pred pametnimi ljudmi tako, kakor oni pisatelj piše. Če si moraš reči: »Tako bi ne govoril nikdar«, tedaj reci še: »Torej bi se veliko manj smelo kaj takega pisati, tiskati, prodajati«. Da, neslanostim in praznemu govoričenju sem odločen nasprotnik, in ko bi bili vsi bralci ali pisatelji mojih mislij, smesili bi tako pisateljevanje tako dolgo, da bi se moralo izgubiti iz knjig in časnikov. A povem naj bolj naravnost, kaj hočem reči: **P r e d m e t**, o k a t e r e m p i š e š, b o d i v a ž e n, z n a m e n i t, a l i v s a j p o m e n l j i v i n v r e d e n, d a z v é o n j e m v e č l j u d i j. Jaz menim, da se pregreši nad bralci oni, ki piše prazne neslanosti, menim, da se norčuje ž njimi in jih smeši. Ako bi prišel k meni v sobo žlobudrav človek, odpravil bi ga skozi vrata. Jednako treba žlobudrave pisalce odpraviti v koš. Kaj nam pomaga, če imamo skladovnice knjig, kaj pomaga slovstvo množiti, ako pa se množé same pleve in cunje, prah in blato! Kakor je med blagom in blagom velik razloček, tako je tudi med mislimi, idejami, spisi razloček. Ako že drugega ne storimo, vsaj izbirajmo pridno in pazimo, da nam ne uide nič praznega in nepotrebega.

V tej stvari ne smem zamolčati neke posebne napake mladih ljudij, zlasti pesnikov začetnikov. Radi zlagajo pesmi, skrbno jih pišejo in še predno je katera spisana, mislijo, kateremu uredniku jo bodo poslali. In zibljejo se v zlatih sanjah, kako bode neki lepo, ko bodo

videli pesem natisnjeno. Pesmi zlagati in pesmi dajati v natisek, to se jim zdita neločljivi stvari. In vendar kolika zmota! Pesmi zlagati in jih lepo pisati v svoj zapisnik, to je hvalevredno delo, katero priporočam vsem mladeničem in našim zavednim Slovenkam, vsem, ki imajo vneto srce: a pesmi priobčevati — to je druga stvar, drugo delo, drug korak, pri katerem treba mnogo, mnogo pomisliti. In bodi si, da jih pošljejo radi uredništvu (kakor jih tudi urednik »Dom in Svet«-a dobiva mnogo, rad sprejema ter tudi rad čita), a da bi le tako nujno, tako trdo ne zahtevali, naj se natisnejo njih umotvori!

Ko bi veljalo to načelo v obče — vsaj kolikor možno, — koliko drugače bi bilo slovstvo! Imelo bi res dragoceno in veljavno vsebino, zlasti pa bi ne bilo v njem vseh onih slabih stranih človeškega življenja, ki niso človeštvu v čast in korist.

Prava modrost človekova je v tem, da zna presoditi vrednost vsake stvari. Niso vse reči jednako dobre. Ali je pametno, izbirati si slabe, dobre pa zametati? Tudi narod si mora za svoje hotenje in delovanje izbirati dobrih predmetov. Čim umneje ravna, tem višja je njegova stopinja, tem boljši je narod sam.



Stare maloruske noše (Zaporožcev): 4. Sodnik. 5. Pisar. 6. Kozak-načelnik.

Ali ni slovstvu namen, da kaže narodu najboljše predmete in najlepše stvari, po katerih naj teži in hrepeni? Recimo, da bi v slovstvu odsevalo samo to, kar je v vsakdanjem življenju, nič

boljšega in nič višjega: ali more tako slovstvo pomagati narodu do napredka? Ali se more povspeti narod više, ako v slovstvu ne vidi nič višjega in boljšega, kakor je in ima sam? (Dalje.)

Listnica uredništva: *G. K. v M.* in drugi dop.: Oprostite, nismo mogli v tej številki zaradi prostora. V obče vidimo, da je sedanji obseg našega lista premajhen za one potrebe in zahteve, katerim naj bi ustrezal

Nekaj ocen nam je zaostalo, a pridejo na vrsto čim najpreje.

Listnica upravnštva. *Ako bi bil kdo dobil dva izvoda 1. štev., prosimo, naj vrne jeden izvod.*

Novi naročniki še lahko pristopijo.

Dobita se še letnika 1889 za 2 gld. in 1891 za 3 gld.

Zunanje naročnike prosimo, naj se nikar ne oglašajo pri „Katoliški Bukvarni“ z naročili, ker s tem se stvar jako zarleče. — Prosimo, da bi naročniki reklamovali v 14 dneh, ako ni došla številka o pravem času; sicer se reklamacije zaradi podob v listu lahko zlorabijo in nam delajo škodo.